

Hoofdstuk I - Inkomen



Inhoudsopgave

Inleiding	10
1. Armoede is altijd een gebrek aan geld	10
1.1 “We tellen onze centen op en we tellen de dagen af”	11
1.2 Financiële onzekerheid.....	12
1.3 Grondrechten in het gedrang.....	13
1.3.1 Plaatsing van kinderen	14
1.3.2 Statuut samenwonende	14
1.3.3 Bedelverboden	16
2. Wanneer bevindt iemand zich in een situatie van armoede?	18
2.1 Armoede meten	18
2.2 De armoederisico-indicator en armoederisicodrempel	19
2.3 Referentiebudgetten.....	20
2.4 Complementariteit van indicatoren	22
3. Doeltreffendheid van de inkomensbescherming van de minimuminkomens	23
3.1 Minimuminkomens en hun evolutie	24
3.2 Minimuminkomens als percentage van de armoedegrens en de referentiebudgetten...	25
3.3 En de kinderbijslag?	28
4. Hoeveel mensen leven in monetaire armoede?.....	29
4.1 Armoederisicopercentage	29
4.2 Is er sprake van verarming?	30
4.3 Reflectie op de armoede-indicatoren en -cijfers.....	31
4.4 Geen armoede (#SDG1)	34
4.5 Recht op een menswaardig inkomen	34
5. Aanbevelingen.....	36

Inleiding

Dit eerste hoofdstuk gaat over het hoofdkomen van mensen in armoede, dat doorgaans niet volstaat om menswaardig te leven. Wanneer mensen in armoede over hun inkomen spreken, hebben ze het wel eens over een ‘sprokkelinkomen’¹. Omdat hun hoofdkomen - meestal een laag loon of een uitkering - niet hoog genoeg is, moeten ze “*allerlei tegemoetkomingen en beetjes bij elkaar sprokkelen om aan voldoende inkomen te raken*”². Een menswaardig inkomen daarentegen maakt mensen vrij om hun rechten en verantwoordelijkheden uit te oefenen, om greep te hebben op hun eigen leven en om een toekomst uit te bouwen³. Onder welke voorwaarden mensen met een laag inkomen recht hebben op bijkomende financiële ondersteuning behandelen we in hoofdstuk III.

Eerst staan we stil bij wat geld, of een tekort eraan, betekent voor mensen in armoede. Velen onder hen leven reeds hun hele leven, elke dag opnieuw, in financiële crisis. De energie- en koopkrachtcrisis komen daar nog bovenop (zie hoofdstuk II). Terwijl de effectiviteit van hun grondrechten in gevaar is, ontwikkelen ze strategieën om met een klein en onzeker inkomen te (over)leven (punt 1). Vervolgens bekijken we twee manieren waarop bepaald kan worden wanneer iemand zich in een situatie van financiële armoede bevindt: de monetaire armoederisico-indicator focust op inkomen en bepaalt een inkomensgrens waaronder mensen als arm worden beschouwd, de referentiebudgetten weerspiegelen de uitgaven voor minimale behoeften om menswaardig te leven (punt 2). In een volgend punt geven we de definitie van minimuminkomens en stellen we vast dat de meeste minimuminkomens onder de armoederisicogrens en de referentiebudgetten liggen (punt 3). We bespreken daarna hoeveel mensen als arm kunnen worden beschouwd volgens de armoederisico-indicator en staan stil bij de evolutie van dit aantal. We vragen ons af of deze evolutie weergeeft wat mensen in armoede en beroepskrachten in de strijd tegen armoede in de praktijk ervaren. In elk geval worden de doelstellingen om armoede te verminderen niet gehaald, ze worden zelfs minder ambitieus (punt 4). Tenslotte formuleren we enkele aanbevelingen (punt 5).

1. Armoede is altijd een gebrek aan geld

Mensen in armoede en hun verenigingen benadrukken steeds opnieuw dat armoede meer is dan een gebrek aan geld. Armoede brengt immers problemen en uitsluitingen op verschillende levensdomeinen⁴ met zich mee en kent verschillende, soms verborgen, dimensies⁵. “*Een arme persoon*

¹ Interventie van Mieke Mons van Centrum Kauwenberg tijdens de werkgroep rond armoedebestrijding - verzorgd door het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting – op de [Conferentie voor een rechtvaardige transitie in België](#) op 8 en 9 november 2023.

² ATD Vierde Wereld - [Volksuniversiteit op 16 december over inkomen, schulden en sparen](#).

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017). [Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2016-2017](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁴ Netwerk tegen Armoede - [Armoede is als een spinnenweb waarin alles met elkaar verweven is](#). “Arm zijn is niet alleen arm in geld, het is arm in kansen, arm in mogelijkheden, arm in reputatie, arm in representatie en arm in macht” uit Bogaert, Peter Jan (2023). “[Armoede: ‘Je voelt je minderwaardig omdat mensen je anders behandelen’](#)”, *Sociaal.net*, 14 mei 2023.

⁵ Bray, R. et al. (2019). [The Hidden Dimensions of Poverty](#), International Movement ATD Fourth World, Pierrelaye.

Hoofdstuk I - Inkomen

*is niet een rijke persoon zonder geld*⁶. Tegelijk zijn er geen *“rijke armen”*⁷. Armoede begint steeds bij een geldtekort om de noodzakelijke kosten te dragen om menswaardig te leven. De deelnemers aan het overleg vinden het belangrijk hierop te wijzen. Armoedebestrijding mag immers niet verengd worden tot het garanderen van een gezonde maaltijd per dag, een gratis laptop voor op school of een cultuurcheque. Mensen moeten zelf kunnen beschikken over een menswaardig en duurzaam inkomen dat financiële en mentale ruimte biedt om hun leven en toekomst vorm te geven⁸. Ze vrezen echter dat situaties van armoede vandaag verengd dreigen te worden tot een koopkrachtcrisis, terwijl het veel meer is dan dat. *“Koopkracht is goed, kunnen kiezen is beter”*⁹.

1.1 “We tellen onze centen op en we tellen de dagen af”

Hun budget is altijd al krap geweest, waardoor ze hun dagelijkse kosten moeilijk kunnen dragen. Hun financiële draagkracht nam nog verder af toen alle burgers de levensduurte zagen toenemen en steeds meer onder hen moeite hadden om rond te komen (zie hoofdstuk II). Tijdens het overleg gaven mensen in armoede aan hoezeer (denken aan) geld hen bezig houdt. *“We tellen onze centen op en we tellen de dagen af”*.

Ze ontwikkelen allerlei strategieën om geld te besparen en hun rekeningen te betalen en *“wonderen te doen met het weinige dat ze hebben”*. Zo is het vaak haalbaarder om iets in schijven te betalen. Dit is echter niet steeds mogelijk, mensen voelen zich met de vinger gewezen of stellen vast dat afbetalingsplannen ook geld kosten. Ze leven voortdurend in angst om niet genoeg geld te hebben om alles te kunnen betalen, wat een permanente stress met zich meebrengt. *“Ik breng mijn vaste kosten altijd in kaart, zodat ik die zeker kan blijven betalen. Onlangs kreeg ik een brief in de bus dat mijn internetaansluiting duurder zou worden, waardoor ik meteen alles moest herberekenen”*. Het gevaar bestaat dat mensen zichzelf dingen ontzeggen wat tot uitsluiting en eenzaamheid kan leiden. Ze gaan bijvoorbeeld niet mee naar een gratis tentoonstelling omdat ze geen geld hebben om zich tot daar te verplaatsen.

Mensen in armoede moeten voortdurend keuzes maken over waaraan ze hun beperkte middelen uitgeven. Zo moeten ze kiezen of ze een warme maaltijd bereiden voor hun gezin, een schooluitstap betalen of naar de dokter gaan. Ouders stellen bijvoorbeeld tandzorg uit of nemen niet de nodige medicatie om kleding te kunnen kopen voor de kinderen of een internetabonnement te kunnen betalen. Kinderen krijgen niet de kans hun talent te ontwikkelen omdat er geen geld is om een hobby te bekostigen. Dit gaat niet zomaar over moeilijke keuzes, maar over onmogelijke keuzes tussen zaken die even noodzakelijk zijn om te kunnen leven. Het gebrek aan financiële ruimte kan ook tot beslissingen leiden die mensen niet zouden moeten nemen, bijvoorbeeld met verregaande gevolgen voor gezinnen. Zo zag een deelnemer aan het overleg zich genoodzaakt zijn zoon de deur te wijzen omdat het bedrag van zijn ziekte-uitkering zou verminderen wanneer zijn zoon werk vond. *“Dus moest ik mijn zoon vertellen dat het beter voor hem was om zelf een onderkomen te zoeken. Ik moest snel een*

⁶ Tussenkoms van ATD tijdens de bespreking van de themakeuze voor het tweejaarlijks Verslag op de begeleidingscommissie van 21 februari 2022.

⁷ Ghys Tuur (2017). *“Er zijn geen rijke armen”*, *Sociaal.net*, 26 april 2017.

⁸ Degerickx, Heidi et al. (2023). *“Een duurzaam inkomen boven de armoedegrens als basis voor een succesvol traject naar werk”*, *Over.Werk*, jaargang 33, nr. 1, p. 55-61.

⁹ Citaten zonder bron zijn gebaseerd op interventies tijdens de overlegbijeenkomsten die het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft georganiseerd in functie van de opmaak van dit tweejaarlijkse Verslag.

Hoofdstuk I - Inkomen

keuze maken want gezien de kosten voor levensonderhoud, zou ik erg benadeeld worden. Ik had ook mijn internetabonnement of mijn auto kunnen opgeven, maar ik woon op het platteland en dan is het ingewikkeld om zonder auto te leven. Ik vind het spijtig dat ik zulke keuzes moet maken, maar ik wil niet bedriegen of de mutualiteit blaasjes wijsmaken”.

Uit onderzoek blijkt dat de gevolgen van schaarste van middelen (en tijd) op onze hersenen en ons functioneren desastreus zijn¹⁰. De mentale ruimte om beslissingen te nemen wordt kleiner, met alle gevolgen van dien. Mensen in armoede gebruiken de term ‘mentaal’ niet graag, bleek tijdens het overleg. Ze vinden dat de gevolgen van het leven in een slechte financiële situatie niet gepyschiatriseerd mogen worden, maar erkennen wel dat ze door de permanente zorgen minder ruimte in hun hoofd hebben voor andere zaken. Omgekeerd hebben inkomensstabiliteit en -zekerheid een directe en positieve impact op verschillende levensdomeinen (zie hoofdstuk IV).

1.2 Financiële onzekerheid

Naast de geringe hoogte van hun inkomen en de stijgende levensduurte, is de onzekere aard van hun inkomen een bron van zorgen voor mensen in armoede. Tijdens de overlegbijeenkomsten ter voorbereiding van vorige tweejaarlijkse Verslagen werd dit herhaaldelijk aangekaart.

Mensen in armoede die werken hebben vaak onstabiele, laagbetaalde of deeltijdbanen, afgewisseld met periodes zonder werk. Hun inkomen is vaak te laag, maar ook te onregelmatig en onvoorspelbaar om een toekomstperspectief op te bouwen¹¹. Hoewel een baan een belangrijke buffer biedt tegen armoede (zie punt 4.1), moet een job voldoende stabiel zijn in de tijd om een minimale financiële zekerheid te bieden op lange termijn¹². Zo niet, laat *“een job niet steeds toe uit de armoede te geraken”* op een duurzame manier¹³.

Ook uitkeringsgerechtigden zijn vaak niet zeker over hun inkomen en het bedrag dat ze zullen ontvangen. In het tweejaarlijkse Verslag ‘Sociale bescherming en armoede’ wijzen we erop dat de invoering van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen de berekening van de uitkeringsbedragen enorm complex maakt¹⁴. De bedragen variëren niet alleen in de tijd, maar ook naargelang de gezinstoestand, het beroepsverleden, de leeftijd, enzovoort¹⁵. Voor werklozen wordt het zo zeer moeilijk om een zicht te krijgen op hun budget voor de volgende maand.

Daarnaast stelden deelnemers aan het overleg ter voorbereiding van het tweejaarlijkse Verslag ‘Solidariteit en armoede’ vast dat *“de voorwaarden voor de toegang tot bepaalde soorten steun, zoals werkloosheidssteun, steeds moeilijker worden. Een van de gevolgen hiervan is dat veel mensen van de*

¹⁰ Mullainathan, Sendhill en Eldar Shafir (2013). *Schaarste, hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*, Maven Publishing.

¹¹ Horemans, Jeroen et al. (2020). [De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen](#), COVIVAT Beleidsnota 4, Leuven/Antwerpen.

¹² Stroobants Veerle en Henk Van Hootehem (2023). [“Naar een job die kansen biedt voor bestaanszekerheid en een duurzame toekomst”](#), *Over.Werk*, jaargang 33, nr. 1, p. 61-72.

¹³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 45.

¹⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2013). [Sociale bescherming en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2012-2013](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

¹⁵ Galand, Sophie en Henk Termote (2014). “De versterkte degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen: impact op armoede”, [Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid](#), 3e trimester 2014, p. 1-39.

Hoofdstuk I - Inkomen

*sociale zekerheid in de bijstand terecht komen*¹⁶. Vanzelfsprekend heeft deze overgang van het ene statuut naar het andere financiële gevolgen. Het kan bijvoorbeeld lang duren voordat deze overgang administratief in orde is, waardoor mensen gedurende een periode, soms maandenlang, zonder inkomen vallen. Tijdens het voorbije overleg werd bevestigd dat *“de verschuiving van sociale zekerheid naar bijstand toe neemt. De omstandigheden worden moeilijker en mensen balanceren op de rand van de bestaansonzekerheid”*. Het zou interessant zijn om te bekijken hoe het aantal mensen in armoede binnen de groep werklozen is geëvolueerd en wat hun bronnen van inkomsten zijn. Daarnaast merkten deelnemers aan het overleg ook op dat veel OCMW's omwille van een personeelstekort niet tijdig kunnen antwoorden op aanvragen van hulpvragers. Dossiers geraken moeilijk opgestart of vorderen traag waardoor mensen in de kou blijven staan zonder inkomen.

Tijdens vroegere besprekingen bij het Steunpunt tot bestrijding van armoede over de gezinsbijslagen werd benadrukt dat het niet alleen belangrijk is dat dit inkomen regelmatig en voorspelbaar is, maar ook dat het om een vrij te besteden bedrag gaat¹⁷. ‘Vrij besteedbaar’ is voor mensen in armoede relatief. Hun lage inkomen dwingt hen immers gedwongen ‘keuzes’ te maken om in hun basisbehoeften te voorzien. Toch blijft het vooroordeel dat ze hun geld niet uitgeven aan de ‘juiste, essentiële’ dingen erg hardnekkig. Het voedt ideeën voor beleidsmaatregelen om een deel van het leefloon uit te betalen in maaltijdcheques¹⁸, de kinderbijslag van mensen die een beroep doen op het OCMW niet langer rechtsreeks aan hen uit te betalen, of om een deel van het budget van de kinderbijslag voor kinderopvang te gebruiken¹⁹. Zulke maatregelen beperken de autonomie van mensen en verhogen hun afhankelijkheid.

1.3 Grondrechten in het gedrang

Situaties van armoede brengen de effectiviteit van de grondrechten van mensen in gevaar. Mensen in armoede moeten bijvoorbeeld verregaande toegevingen doen op het vlak van wonen omwille van het grote tekort aan betaalbare kwaliteitsvolle woningen²⁰. Ze leven vaak in een woning in slechte staat of niet aangepast aan hun gezinssamenstelling. Bovendien gaan hun uitgaven voor huisvesting dikwijls ten koste van andere basisbehoeften, zoals kwaliteitsvoeding, energieverbruik, gezondheidszorg... Ondanks vele maatregelen om de gezondheidszorg financieel toegankelijk te maken, zien mensen met een laag inkomen zich nog al te vaak verplicht zorg uit te stellen om financiële redenen, met alle gevolgen van dien voor hun gezondheidstoestand²¹. Omgekeerd, wanneer ze de zorg niet langer

¹⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 20.

¹⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2013). [Sociale bescherming en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2012-2013](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

¹⁸ Struys, Jeroen (2023). [“N-VA wil leefloon deels uitbetalen in maaltijdcheques”](#), *De Standaard*, 14 februari 2023.

¹⁹ Andries, Simon (2023). [“De politieke jacht op de kinderbijslag is geopend: ‘We stappen niet mee in de perfide visie van de N-VA en Vooruit’”](#), *De Standaard*, 6 mei 2023.

²⁰ Demonty, F., de Vaal, D., Stroobants, V., Van Hootegem, H. (2021). [Logement : une approche socio-constructiviste. Éléments autour de la question du logement sur la base de concertations avec les acteurs de la lutte contre la pauvreté, Deliverable D2.3.1, Re-InVEST.be](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

²¹ Demonty, F., de Vaal, D., Nieto Peña, M., Stroobants, V., Van Hootegem, H. (2023). [Gezondheid: een socio-constructivistische benadering. Elementen van gezondheid op basis van het overleg met actoren in de strijd](#)

Hoofdstuk I - Inkomen

kunnen uitstellen, stapelen ze vaak gezondheidsschulden op (zie hoofdstuk IV). Ook toegang tot sport en cultuur is niet vanzelfsprekend. *“Als je een kind hebt dat wil voetballen, zijn de kosten buitensporig hoog. Dit betekent dat je kind niet kan sporten of musiceren. Als je om iets moet vragen, heb je de hoop opgegeven om er zelf uit te geraken, en dat is al een vorm van armoede”*.

1.3.1 Plaatsing van kinderen

Eén van de meest pijnlijke schendingen van de rechten van mensen in armoede is de schending van hun recht op bescherming van het gezinsleven door de uithuisplaatsing van kinderen als gevolg van de moeilijke socio-economische situatie waarin het gezin zich bevindt. Tijdens het overleg werd erop gewezen dat ouders zich, bij gebrek aan middelen, genoodzaakt zien de goedkoopste en dus vaak de meest ongezonde en ongeschikte woningen te huren, met het risico dat hun kinderen geplaatst worden. *“Slechte huisvesting leidt vaak tot gezinsbreuken en situaties waarin ouders denken dat ze slechte ouders zijn, terwijl ze geen andere keuze hadden om een woning te vinden”*. Hoewel situaties van armoede op zich ongegronde redenen zijn om kinderen uit hun gezin weg te nemen²², is het voor sommige gezinnen een harde realiteit en leven veel gezinnen daardoor in angst en onzekerheid²³.

1.3.2 Statuut samenwonende

Wanneer we over het inkomen van mensen in armoede spreken, komt steevast het statuut samenwonende ter sprake. Voor het Steunpunt tot bestrijding van armoede omvat dit statuut alle situaties waarin mensen, omwille van het feit dat ze samenwonen, een lager bedrag ontvangen aan vervangings- of bijstandsuitkeringen of aan sociale toeslagen, correcties of voordelen dan alleenstaanden, of er helemaal geen recht op hebben, of het nu gaat om gezinnen, solidaire burgers of woningdelers²⁴. Dit statuut is problematisch. Het schendt niet alleen het recht op een menswaardig inkomen, maar ook het recht op degelijk en betaalbaar wonen, het recht op privacy, het recht op bescherming van het gezinsleven, enzovoort. Bovendien verhindert het familiale en sociale solidariteit, een belangrijke strategie van mensen in armoede om het hoofd te bieden aan hun moeilijke situatie. Zo kunnen mensen niet als koppel gaan samenwonen zonder inkomensverlies te lijden, zien ouders zich verplicht hun meerderjarige kinderen uit huis te zetten omdat ze er anders financieel bij inboeten, is het niet haalbaar dat meerdere generaties onder één dak wonen om kosten te sparen...

Het probleem van de ambtshalve inschrijving hangt nauw samen met dat van het statuut samenwonende. Het gaat over een automatische inschrijving in de bevolkingsregisters door de

[tegen armoede, Deliverable D3.3.1, Re-InVEST.be](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

²² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing. Onderzoek van de rechtspraak van het EHRM betreffende artikel 8 EVRM](#), Cahier rechtspraak nr. 2, april 2021.

²³ Bouverne-De Bie, Maria et al. (2010). *Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?*, Gent, Academia Press. Dit [onderzoek](#) werd uitgevoerd en gefinancierd in het kader van het programma AGORA van het Federaal Wetenschapsbeleid, op vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede.

²⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2018). [Samenwonen erkennen, ondersteunen en aanmoedigen. Memorandum voor de federale en regionale verkiezingen 2019](#), december 2018, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Hoofdstuk I - Inkomen

gemeente wanneer deze aanneemt dat een persoon zijn hoofdverblijf heeft op een bepaald adres, zonder dat de betrokkene daarom heeft verzocht. Vele deelnemers aan het overleg bekritisieren de vierde omzendbrief over het referentieadres voor daklozen²⁵ - een administratief adres om toegang te krijgen tot sociale rechten en briefwisseling te ontvangen – omdat deze de ambtshalve inschrijving mogelijk maakt vanaf het moment dat iemand zes maanden op hetzelfde adres verblijft. Deze inschrijving dreigt gepaard te gaan met een onaanvaardbaar inkomensverlies voor uitkeringsgerechtigden omdat ze als samenwonenden kunnen worden beschouwd²⁶.

Het statuut samenwonende wordt al decennia aangeklaagd door verschillende actoren in de strijd tegen armoede²⁷. Alle tegenstanders zijn het erover eens dat het statuut fundamentele rechten schendt, armoede in de hand werkt en ingaat tegen keuzevrijheid. Tegen de achtergrond van de woon- en klimaatcrisis wordt het bovendien hoe langer hoe meer ontoelaatbaar dat het statuut solidaire oplossingen tussen mensen in de weg staat. Al deze negatieve gevolgen van het statuut samenwonende moeten weggewerkt en vermeden worden. Niet iedereen is het echter eens over de manier waarop dat kan verlopen. Sommigen pleiten resoluut voor een afschaffing van het statuut en een volledige individualisering van sociale rechten²⁸, anderen voor een hervorming waarbij rekening wordt gehouden met het werkelijke schaalvoordeel of tijdelijke uitzonderingssituaties worden voorzien²⁹.

Het statuut samenwonende staat niet alleen op de maatschappelijke agenda, maar ook op de politieke. Zo maakt sinds kort het al dan niet samenwonen voor bepaalde categorieën personen (personen met een handicap die recht hebben op een integratietegemoetkoming³⁰, statuut artiesten) en in bepaalde situaties (tijdelijke werkloosheid wegens overmacht crisis, opvang van slachtoffers van de overstromingen van juli 2021 of van Oekraïners op de vlucht tijdens de periode van tijdelijke bescherming³¹) geen verschil meer voor het inkomen van samenwoners tegenover alleenstaanden. Het vierde federaal plan tegen armoede en ongelijkheid stelt voor te onderzoeken of de sociale en fiscale regelgeving nog is aangepast aan de huidige vormen van samenleven en onder andere de

²⁵ Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (2023). [Omzendbrief van 7 juli 2023 betreffende het referentieadres voor daklozen](#).

²⁶ Robben, Lore-Lise (2023). "[Helpt een referentieadres voor dak- en thuislozen in de strijd tegen armoede?](#)", *Sociaal.net*, 9 november 2023.

²⁷ Zie bijvoorbeeld: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

²⁸ [Stop het statuut samenwonende](#).

De Kerchove, Georges (2023). "Quand le statut 'cohabitant' risque d'entraîner un emprisonnement", *Partenaire*, nr. 125, p. 10, ATD Quart Monde.

²⁹ Netwerk tegen Armoede (2023). [Memorandum van het Vlaams Netwerk tegen Armoede. Verkiezingen 2024, 24 speerpunten voor structureel armoedebeleid in '24](#).

³⁰ [Koninklijk besluit van 2 maart 2021 tot wijziging van het koninklijk besluit van 6 juli 1987 betreffende de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming houdende de inperking van de gevolgen van de 'prijs van de liefde'](#), B.S., 23 maart 2021.

Zie ook: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Afschaffing van de 'prijs van de liefde' bij de integratietegemoetkoming voor personen met een handicap: een stap in de goede richting](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

³¹ Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens, Myria, het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Unia, het Kinderrechtencommissariaat en Le Délégué général aux droits de l'enfant (2022). [Van goede praktijk naar structurele beleidsmaatregel: Beleidsvoorstellen naar voorbeeld van het onthaal van Oekraïners op de vlucht](#).

Hoofdstuk I - Inkomen

mogelijkheid te evalueren om het statuut af te schaffen voor -30-jarigen³². Tijdens het stakeholdersoverleg in het kader van de Belmod-onderzoek, georganiseerd door het Steunpunt tot bestrijding van armoede en BAPN, was er veel debat over deze optie³³. Ook andere leeftijdsgroepen hebben immers bijna geen andere keuze dan te gaan samenwonen om een degelijke woning te vinden. Bovendien is een leeftijdsgrens arbitrair, veroorzaakt het een financiële terugval op 30 jaar en bestaat het risico op leeftijdsdiscriminatie. Eventueel kan het toelaten van ‘intergenerationeel samenwonen’ een oplossing bieden voor hulpvragers die samenwonen met hun ouders of **meerderjarige** kinderen die thuis blijven wonen³⁴. Maar ook deze piste biedt geen oplossing voor alle situaties waarin uitkeringsgerechtigden gestraft worden wanneer ze samenwonen, bijvoorbeeld voor partners. Uitzonderingsregels impliceren telkens nieuwe ongelijkheden.

De problematiek is dus erg complex³⁵. Ook omdat het statuut samenwonende een andere draagwijdte heeft binnen de sociale zekerheid – een solidair verzekeringssysteem waarin het statuut is ingevoerd als besparingsmaatregel – dan in de sociale bijstand – waarin uitkeringen worden toegekend op basis van behoeftigheid (en dus het inkomen binnen het huishouden). Het lijkt logisch om het tarief van de werkloosheids- en ziekte-uitkeringen van samenwonenden terug gelijk te stellen aan dat van alleenstaanden³⁶. Daarnaast kunnen, binnen de sociale bijstand, de bedragen voor de uitkeringen voor samenwonenden verhoogd en dichter gebracht worden bij deze voor alleenstaanden. Verenigingen waar armen het woord nemen drongen er tijdens het overleg echter op aan dat er ook voor de sociale bijstandsuitkeringen een grondiger hervorming komt. Zo niet zijn het opnieuw de minst begoeden die vergeten worden.

Een veel gebruikt argument voor de afschaffing van het statuut samenwonende is dat het zichzelf terug verdient. Er zouden immers woningen vrijkomen, samenwoners kunnen kwaliteitsvoller wonen met positieve gevolgen voor hun gezondheid en energierekening, er hoeven geen controles meer te gebeuren waardoor maatschappelijk werkers zich meer kunnen toelagen op begeleiding van hulpvragers... In dit kader heeft de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers het Rekenhof de opdracht gegeven de budgettaire impact na te gaan van de afstemming van de uitkeringen voor samenwonenden op die voor alleenstaanden, zowel binnen de sociale zekerheid als de sociale bijstand³⁷. De resultaten worden binnenkort verwacht. Tegelijk blijkt uit het overleg dat de budgettaire kost geen argument zou mogen zijn om voor iedereen een menswaardig inkomen te garanderen.

1.3.3 Bedelverboden

Een andere opmerkelijke schending van het recht op respect voor het privé- en gezinsleven is het

³² POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid (2022).

[Vierde federaal plan tegen armoede en ongelijkheid.](#)

³³ FOD Sociale Zekerheid (2022). [De non-take-up van sociale bijstand in België: beleidsvoorstellen. Eindrapport BELMOD-project](#), Brussel, FOD Sociale Zekerheid.

³⁴ Ligue des droits humains et al. (2023). [Onze 23 wensen om de wet op het recht op maatschappelijke integratie te hervormen.](#)

³⁵ CESE (2023). [Avis sur le Rapport 2020-2021 du Service de lutte contre la pauvreté, la précarité et l'exclusion sociale, intitulé « Solidarité et pauvreté ».](#)

³⁶ FGTB (2023). [Abolissons le statut de cohabitant.](#)

³⁷ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers (2023). [Resolutie teneinde het Rekenhof te gelasten de budgettaire impact na te gaan van de afstemming van de uitkeringen voor samenwonenden op die voor alleenstaanden](#), DOC 55 3098/006, 16 maart 2023.

Hoofdstuk I - Inkomen

bedelverbod dat sommige lokale overheden opleggen. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede en het Federaal instituut voor de Rechten van de Mens hebben zich in een gezamenlijk juridisch cahier hierover gebogen³⁸. Hoewel bedelen in België sinds 1993 niet meer strafbaar is³⁹ - en dus in principe niet meer verboden - wordt het door sommige gemeenten nog steeds verboden in hun lokaal bedelreglement, op straffe van sancties. Verschillende steden en gemeenten hebben verboden uitgevaardigd op basis van hun politiebevoegdheden. Van de 581 gemeenten in België hebben er 305 een politiereglement dat bedelen geheel of gedeeltelijk verbiedt. Nochtans erkende het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in 2021 voor het eerst dat het recht om te bedelen in aanmerking komt voor de bescherming onder het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in het *Lacatus*-arrest⁴⁰. Het Hof leidt deze bescherming af uit het recht op persoonlijke ontplooiing, het recht om relaties te onderhouden met andere mensen en met de buitenwereld - dat beschermd wordt door artikel 8 van het EVRM - en de bescherming van de menselijke waardigheid. Volgens het Hof wordt de menselijke waardigheid geschonden wanneer mensen in armoede geen hulp van anderen mogen zoeken door te bedelen om in hun basisbehoeften te voorzien. Dit recht kan natuurlijk worden beperkt, maar alleen in uitzonderlijke omstandigheden. In elk geval is een algemeen bedelverbod – dit wil zeggen een verbod op alle vormen van bedelarij, ongeacht waar en hoe het wordt uitgeoefend - niet aanvaardbaar.

Ook de Raad van State (RvS) heeft zich over de kwestie van bedelen gebogen. De analyse van de RvS vertrekt van de wettelijke beperkingen op de uitoefening van de politiebevoegdheden op gemeentelijk niveau (bijvoorbeeld de goedkeuring van een gemeentelijke politieverordening)⁴¹. Deze bevoegdheden zijn beperkt tot de handhaving van de 'materiële' openbare orde⁴². Deze bevoegdheden strekken zich niet uit tot de 'morele' openbare orde, behalve "*wanneer de morele wanorde zover gaat dat deze ontaardt of dreigt te ontaarden in materiële wanorde*"⁴³. Aangezien bedelen - dat niet bij wet verboden is - een kwestie van 'morele' openbare orde is, kunnen lokale overheden het als zodanig niet verbieden door middel van politieverordeningen. Ze kunnen hooguit beperkingen opleggen aan bedelen als het een bedreiging vormt voor de openbare veiligheid, rust of gezondheid ('materiële' openbare orde). De maatregelen moeten ook evenredig zijn en beperkt blijven tot het vastgestelde of vermoede probleem. Een algemeen en permanent verbod op bedelarij, om georganiseerde bedelarij tegen te gaan of om commerciële redenen, staat bijvoorbeeld niet in verhouding tot het nagestreefde doel. Hoewel het recht om te bedelen en de beperkingen ervan gedefinieerd zijn, negeren te veel gemeentelijke verordeningen nog steeds de rechten van bedelaars. Maar liefst 253 bedelreglementen bevatten minstens één bepaling die volgens de analyse van het

³⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en Federaal instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens (2023). [Bedelreglementen vanuit een mensenrechtenperspectief](#), Cahier rechtspraak nr. 3, mei 2023.

³⁹ Art. 28 en 29 van de Wet van 12 januari 1993 houdende een urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving, B.S., 4 februari 1993.

⁴⁰ Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 19 januari 2021, [Lacatus t. Zwitserland](#), nr. 14065/15.

⁴¹ Artikel 135, § 2 van [de Nieuwe Gemeentewet van 24 juni 1988](#), B.S., 3 september 1988.

⁴² Dit betekent: het handhaven van de openbare rust (de afwezigheid van wanorde of rellen), openbare veiligheid (afwezigheid van ongevallen of risico's op ongevallen met personen of eigendommen) en volksgezondheid (afwezigheid van ziekten of risico's op ziekten).

⁴³ Bijvoorbeeld: RvS, 18 maart 2010, *BVBA Belgium Business Company t. de Stad Bilzen*, nr. 202.037, para. 16.

Hoofdstuk I - Inkomen

Steunpunt tot bestrijding van armoede en het FIRM problematisch is vanuit het oogpunt van de rechtspraak⁴⁴.

2. Wanneer bevindt iemand zich in een situatie van armoede?

2.1 Armoede meten

In dit punt bespreken we op welke manieren bepaald kan worden wanneer iemand zich in een situatie van armoede bevindt. Reeds tijdens de eerste overlegbijeenkomsten werd immers duidelijk dat het voor de deelnemers heel belangrijk is hoe vastgesteld wordt wanneer iemand ‘arm’ is. Beter nog: wanneer iemand zich in een situatie van armoede bevindt. Arm zijn is immers geen kenmerk van een persoon, maar van diens situatie. Wanneer mensen om hulp vragen, worden ze geconfronteerd met ‘armoedegrenzen’ of ‘armoededrempels’ die gebruikt worden als criterium om te bepalen of ze al dan niet bijkomende hulp krijgen (zie hoofdstuk III). *“Er zijn steden die de referentiebudgetten gebruiken om voordelen toe te kennen, maar sommige gebruiken de Europese armoedegrens. De armoedegrens wordt één keer per jaar uitgerekend, maar dat komt te laat, zeker nu de index enorm stijgt als gevolg van onder andere de energieprijzen. Dat vertragingseffect is nefast voor sommige mensen”*. Ook voor beleidsmakers is het belangrijk te weten wat een menswaardig inkomen is en wie daarop kan rekenen. Ze hebben immers de verplichting om het recht op een menswaardig leven, opgenomen in artikel 23 van de Grondwet⁴⁵, voor iedereen te realiseren.

Armoede is een complexe realiteit, die moeilijk in kaart te brengen en te meten is. Deelnemers aan het overleg willen dat armoede zo correct mogelijk in kaart wordt gebracht en waarschuwen er tegelijkertijd voor dat achter cijfers steeds mensen schuilgaan die lijden. Om met zoveel mogelijk verschillende dimensies van armoede rekening te houden, is een combinatie van verschillende indicatoren nodig⁴⁶. De meest gebruikte indicatoren, die ook vergelijkingen tussen Europese landen mogelijk maken, zijn de monetaire armoede-indicator (AROP⁴⁷), de indicator voor (ernstige) materiële en sociale deprivatie en de indicator voor leven in een huishouden met lage werkintensiteit. Deze drie indicatoren samen vormen de Europese armoede-indicator ‘risico op armoede of sociale uitsluiting’ (AROE⁴⁸)⁴⁹. Daarnaast bestaat ook een indicator van subjectieve armoede en worden evoluties in armoede soms ook beschreven aan de hand van het aantal rechthebbenden op het leefloon, of op voedselhulp... De betekenis en cijfers voor deze indicatoren zijn terug te vinden in de rubriek ‘Feiten en cijfers’ op de website van het Steunpunt tot bestrijding van armoede⁵⁰. In dit punt ligt de focus op twee indicatoren: de armoederisicodrempel gebruikt in de monetaire armoederisico-indicator die weergeeft onder welke inkomensgrens iemand als arm wordt beschouwd en de referentiebudgetten die de hoogte van een menswaardig inkomen weerspiegelen.

⁴⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en Federaal instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens (2023). [Bedelreglementen vanuit een mensenrechtenperspectief](#), Cahier rechtspraak nr. 3, mei 2023.

⁴⁵ [De gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994](#), B.S., 17 februari 1994.

⁴⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Armoedebarmeters](#).

⁴⁷ AROP = At Risk Of Poverty.

⁴⁸ AROPE = At Risk Of Poverty and social Exclusion.

⁴⁹ Statbel - [SILC definities](#).

⁵⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Rubriek Feiten & Cijfers](#), Fiche: Hoeveel mensen in België leven in armoede?

2.2 De armoederisico-indicator en armoederisicodrempel

De armoederisico-indicator is een indicator om een laag inkomen te meten en te vergelijken in de Europese landen. Het armoederisicopercentage is het aandeel van mensen met een equivalent besteedbaar inkomen (na sociale transfers, dus nadat rechthebbenden een sociale uitkering hebben ontvangen) onder de armoederisicodrempel. Deze is vastgesteld op 60 % van het nationale mediaan equivalent besteedbaar inkomen.

Het 'mediaan inkomen' is het middelste inkomen van alle inkomens wanneer die naar grootte zijn gerangschikt. De ene helft van de bevolking heeft een lager inkomen dan het mediaan inkomen, de andere helft een hoger. Het 'beschikbaar inkomen' omvat een grote verscheidenheid van inkomenselementen (nettolonen en voordelen in natura, sociale uitkeringen en gezinsbijslagen, bijkomende inkomsten zoals huuropbrengsten, interesten en dividenden, studietoelagen en zorguitkeringen, alimentatie...)⁵¹. Het gaat om het volledige inkomen van een huishouden, na belastingen en andere aftrekken, dat dus 'bestedbaar' is voor uitgaven of om te sparen. 'Equivalent' betekent dat de armoedegrens rekening houdt met de samenstelling van het huishouden.

Het is belangrijk te begrijpen dat deze indicator geen rijkdom of armoede meet, maar louter het inkomensniveau in vergelijking met andere inwoners van dat land. Het biedt een vergelijkingspunt voor lage inkomens ten opzichte van hogere inkomens. Deze indicator wordt op Europees niveau berekend op basis van gegevens uit de EU-SILC survey. Dit is een transversale en longitudinale steekproefenquête over inkomen, armoede, sociale uitsluiting en levensomstandigheden, gecoördineerd door Eurostat en in België beheerd door Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium)⁵².

Voor België ligt de armoedegrens op 16.388 euro netto per jaar of 1.366 euro netto per maand voor een alleenstaande en van 34.415 euro netto per jaar of 2.868 euro netto per maand voor een huishouden bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen (jonger dan 14 jaar), volgens de enquête EU-SILC 2022 (inkomens 2021)⁵³. Wiens inkomen onder deze armoedegrens valt, wordt beschouwd als iemand met een armoederisico (zie punt 4.1). Deze grens, die dus op 60 % van het nationale mediaan equivalent besteedbaar inkomen ligt, evolueert samen met de evolutie van de inkomens.

Evolutie van de armoededrempel, België, SILC 2019-2022

⁵¹ Statbel - [Risico op armoede of sociale uitsluiting](#), Rubriek Documentatie, Formulieren.

⁵² [EU-SILC](#) = European Statistics on Income and Living Conditions.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Rubriek Feiten & Cijfers](#), Fiche: Hoeveel mensen in België leven in armoede?

Met dank aan Isalyne Stassart van de FOD Sociale Zekerheid voor haar presentatie tijdens de overlegbijeenkomst van 30 januari 2023.

⁵³ Statbel - [Risico op armoede of sociale uitsluiting](#).

Hoofdstuk I - Inkomen

	Equivalente grootte	2019		2020*		2021		2022	
		Jaarbedrag (€)	Maandbedrag (€)	Jaarbedrag (€)	Maandbedrag (€)	Jaarbedrag (€)	Maandbedrag (€)	Jaarbedrag (€)	Maandbedrag (€)
Alleenstaanden	1,0	€ 14.765	€ 1.230	€ 15.403	€ 1.284	€ 15.513	€ 1.293	€ 16.388	€ 1.366
Huishouden met 2 volwassenen	1,5	€ 22.148	€ 1.846	€ 23.105	€ 1.925	€ 23.270	€ 1.939	€ 24.582	€ 2.049
Huishouden met 1 volwassene en 1 kind	1,3	€ 19.195	€ 1.600	€ 20.024	€ 1.669	€ 20.167	€ 1.681	€ 21.304	€ 1.775
Huishouden met 1 volwassene en 2 kinderen	1,6	€ 23.624	€ 1.969	€ 24.645	€ 2.054	€ 24.821	€ 2.068	€ 26.221	€ 2.185
Huishouden met 2 volwassenen en 1 kind	1,8	€ 26.577	€ 2.215	€ 27.725	€ 2.310	€ 27.923	€ 2.327	€ 29.498	€ 2.458
Huishouden met 2 volwassenen en 2 kinderen	2,1	€ 31.007	€ 2.584	€ 32.346	€ 2.696	€ 32.577	€ 2.715	€ 34.415	€ 2.868

Bron: Statbel - [Armoededrempel](#) - evolutie.

Het voordeel van de armoederisico-indicator is dat hij internationale vergelijkingen en de opvolging van evoluties in de tijd toelaat. Een nadeel is dat hij alleen rekening houdt met het inkomen van huishoudens en niet met hun noodzakelijke uitgaven en minimale behoeften. Zeker in tijden van prijsstijgingen en inflatie is de indicator volgens de deelnemers aan het overleg daardoor minder accuraat⁵⁴. *“Mensen hebben hun uitgaven een beetje in de hand, maar de prijzen niet”*. Hier moet wel vermeld worden dat de Europese indicator voor (ernstige) materiële en sociale deprivatie⁵⁵ - die vaak samen met de armoederisico-indicator wordt gebruikt - wel een indicatie geeft over de mate waarin mensen zich bepaalde noodzakelijke zaken om een adequaat leven te leiden kunnen veroorloven, zoals hun huis voldoende verwarmen, beschadigde of versleten meubels vervangen, een onverwachte uitgave doen... In het algemeen dringen mensen in armoede erop aan om het beschikbaar inkomen zo te definiëren dat er rekening wordt gehouden met vaste uitgaven, zoals huisvestingskosten en schulden⁵⁶. In punt 4.2 staan we stil bij nog enkele andere kenmerken van de armoederisico-indicator waarmee rekening moet worden gehouden bij het gebruik ervan. Tijdens de bijeenkomst van de Begeleidingscommissie van het Steunpunt tot bestrijding van armoede werd opgemerkt dat het verwarrend is om van een ‘risico’ op armoede te spreken. Wetenschappelijk gezien, wijst ‘risico’ op een statistische kans of waarschijnlijkheid. In spreektaal wijst ‘risico’ op het gevaar om in armoede te belanden. Het mag duidelijk zijn dat individuen met een inkomen onder de armoederisicogrens niet slechts een risico of gevaar op armoede lopen, maar dat er van uitgegaan kan worden dat ze zich wel degelijk in een situatie van armoede bevinden. We spreken daarom vanaf nu van de armoedegrens of armoededrempel.

2.3 Referentiebudgetten

In tegenstelling tot de armoederisico-indicator die een armoedegrens of -drempel bepaalt op basis van de inkomens van mensen, vertrekken de referentiebudgetten van hun noodzakelijke kosten of uitgaven. Ze geven een antwoord op de vraag hoeveel netto-inkomen een gezin minimaal nodig heeft om volwaardig aan de maatschappij te kunnen deelnemen⁵⁷. Ze berekenen de kostprijs van alle

⁵⁴ Zie ook: Decenniumdoelen (2023). [Armoedebarmeter 2023](#), p. 3.

⁵⁵ Statbel - [SILC definities](#).

⁵⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2004). [Een andere benadering van armoede-indicatoren: onderzoek-actie-vorming](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

⁵⁷ Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More (CEBUD) - [Referentiebudgetten voor een menswaardig inkomen](#).

Hoofdstuk I - Inkomen

goederen en diensten die hiervoor nodig zijn. Ze maken hierbij een onderscheid tussen verschillende typegezinnen en tussen huren op de private of sociale huurmarkt. Huisvestingskosten nemen immers een grote hap uit het budget van een huishouden en het verschil tussen huren op de sociale of private woonmarkt, en tussen de regio's is erg groot. Enkele voorbeelden, met cijfers voor het Brussels Gewest: in 2023 bedraagt het referentiebudget voor een niet-werkende alleenstaande man op actieve leeftijd die huurt op de private huurmarkt in Brussel 1.649 euro per maand, wanneer hij sociaal huurt 1.198 euro per maand. Het referentiebudget voor een niet-werkende alleenstaande moeder met twee kinderen (4 en 8 jaar) bedraagt 2.648 euro per maand wanneer ze huurt op de private huurmarkt en 2.055 euro per maand wanneer ze sociaal huurt. Het referentiebudget voor een koppel met twee kinderen van 4 en 8 jaar ligt respectievelijk op 3.141 euro en 2.543 euro per maand voor private en sociale huurders⁵⁸.

De referentiebudgetten geven een absolute financiële ondergrens aan voor een menswaardig inkomen. Ze illustreren wat gezinnen nodig hebben wanneer ze een kwaliteitsvolle woning huren, in een omgeving die goed bereikbaar is met het openbaar vervoer, waarvan alle gezinsleden gezond zijn en over de noodzakelijke competenties beschikken om het gezinsbudget economisch te beheren. Wanneer de omstandigheden minder gunstig zijn, bijvoorbeeld wanneer er wel een eigen wagen nodig is of wanneer één van de gezinsleden niet in een goede gezondheid verkeert, dan zullen de referentiebudgetten een onderschatting zijn van wat minimaal nodig is voor een menswaardig bestaan. We weten uit onderzoek dat gezinnen in armoede vaker te kampen hebben met gezondheidsproblemen, schulden, huisvestingsproblemen..., wat betekent dat zij meer middelen nodig zullen hebben om volwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen dan de referentiebudgetten aangeven⁵⁹. Halfjaarlijks worden de referentiebudgetten geïndexeerd aan de hand van de consumptieprijsindex zodat ze het huidige prijsniveau zo actueel mogelijk weerspiegelen⁶⁰. Om de vijf jaar wordt de korf van noodzakelijke goederen en diensten herbekeken.

Gezinnen met een inkomen onder de grens van het referentiebudget kunnen niet volwaardig deelnemen aan de samenleving. Deelnemers aan het overleg waarderen de referentiebudgetten omdat ze een geldelijke waarde plakken op menswaardig leven en rekening houden met de levensduurte. Met behulp van een online tool⁶¹ berekende een deelneemster aan het overleg zelf welk minimumbudget ze in haar situatie minimaal nodig heeft. Ze was *“geschrokken van het grote verschil met haar werkelijke inkomen. Veel mensen in armoede beseffen zelf niet wat het eigenlijk betekent om een menswaardig leven te leiden”*.

Met dank aan Tess Penne van Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More (CEBUD) voor haar presentatie tijdens de overlegbijeenkomst van 30 januari 2023.

Institut pour un développement durable (2022). « [Pauvreté, logement et énergie](#) », *Brève de l'IDD*, nr. 63, 24 augustus 2022.

⁵⁸ Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (CEBUD) Thomas More in samenwerking met de Universiteit van Luik - [Referentiebudgetten voor Brussel 2023](#), totaalbudget voor typegezinnen die niet actief zijn op de arbeidsmarkt, een kwaliteitsvolle woning huren op de private huisvestingsmarkt, in goede gezondheid zijn en geen eigen wagen nodig hebben.

⁵⁹ Expertisecentrum Budget en Financieel welzijn Thomas More (CEBUD) - [Is een referentiebudget voldoende voor een gezin met een laag inkomen?](#)

⁶⁰ POD Maatschappelijke Integratie - [Is de hoogte van de referentiebudgetten aangepast aan de inflatie?](#)

⁶¹ Expertisecentrum Budget en Financieel welzijn Thomas More (CEBUD) - [Budgetcalculator](#).

Hoofdstuk I - Inkomen

Anders dan de armoederisico-indicator zijn de referentiebudgetten vooral geschikt voor het ontwikkelen van beleidsindicatoren om de betaalbaarheid van goederen en diensten en de doeltreffendheid van minimuminkomens te bestuderen (zie punt 3).

Daarnaast kunnen ze ook een richtnorm zijn om te beoordelen of individuele leefsituaties beantwoorden aan de menselijke waardigheid. Algemeen zijn de referentiebudgetten berekend voor typegezinnen in specifieke omstandigheden (zie hierboven). Daarom is het belangrijk om bij het beoordelen van individuele situaties te gaan kijken in welke mate de werkelijke omstandigheden hiervan afwijken en welk effect dit heeft op de noodzakelijke kosten. Om dit te faciliteren is de REMI-tool⁶² ontwikkeld, een online hulpmiddel dat OCMW's kunnen gebruiken om de financiële behoeften van hulpvragers op maat in te schatten en indien nodig aanvullende steun, bovenop het leefloon, toe te kennen. In tegenstelling tot het leefloon wordt aanvullende steun niet door de federale overheid bekostigd, maar door de OCMW's zelf. Om het gebruik van de REMI-tool te stimuleren heeft de federale minister voor Armoedebestrijding voor 2023 en 2024 budgetten vrijgemaakt opdat alle OCMW's deze tool zouden gebruiken om behoeften van hulpvragers te objectiveren en de nodige financiële steun toe te kennen om menswaardig te leven⁶³. In totaal besloten 424 van de 581 OCMW's om aan het project deel te nemen: 16 in het Brussels Gewest, 159 in Wallonië en 249 in Vlaanderen⁶⁴. Tijdens het overleg werd dit initiatief toegejuicht. Tegelijk vroegen deelnemers zich af wat er met de financiering van de OCMW's zal gebeuren nadat de twee jaar verstreken zijn. Ze zijn ook bezorgd dat sommige OCMW's bijkomende voorwaarden zullen stellen vooraleer REMI-steun toe te kennen of niet altijd voldoende rekening zullen houden met individuele omstandigheden en behoeften. Hoewel OCMW's vorming aangeboden krijgen over de REMI-tool waarin benadrukt wordt wat het betekent om een menswaardig bestaan te kunnen hebben, houden de OCMW's immers de regie van de toekenning van aanvullende steun in handen. Tijdens het overleg werd geopperd dat ook verenigingen waar armen het woord nemen meer aan de slag zouden kunnen gaan met de referentiebudgetten, *“zodat mensen vanuit een sterkere onderhandelingspositie naar het OCMW kunnen stappen”*, of ze nu een leefloon, een werkloosheidsuitkering of een laag loon ontvangen. Ondertussen loopt er in opdracht van de POD Maatschappelijke Integratie een evaluatieonderzoek van het REMI-project bij de OCMW's, uitgevoerd door de UCLouvain en de KULeuven. Ze zullen nagaan welke OCMW's REMI gebruiken en welke niet, hoe OCMW's aanvullende steun verlenen, hoe OCMW's de bijkomende federale middelen besteden en op welke manier de dienstverlening van OCMW's verandert voor en na het gebruik van REMI. Het is ook belangrijk om hierbij de ervaringen van de cliënten van de OCMW's mee te nemen.

2.4 Complementariteit van indicatoren

Wanneer we de armoedegrens van de armoederisico-indicator vergelijken met de referentiebudgetten, stellen we vast dat ze over het algemeen dicht bij elkaar liggen, al zijn er verschillen naargelang de samenstelling van het huishouden, naargelang men eigenaar of huurder is

⁶² REMI staat voor Referentiebudgetten voor Menswaardig Inkomen.

Zie: Expertisecentrum Budget en Financieel welzijn Thomas More (CEBUD) - [REMI](#).

⁶³ Belgium.be - [De REMI-tool is binnenkort beschikbaar voor alle OCMW's](#).

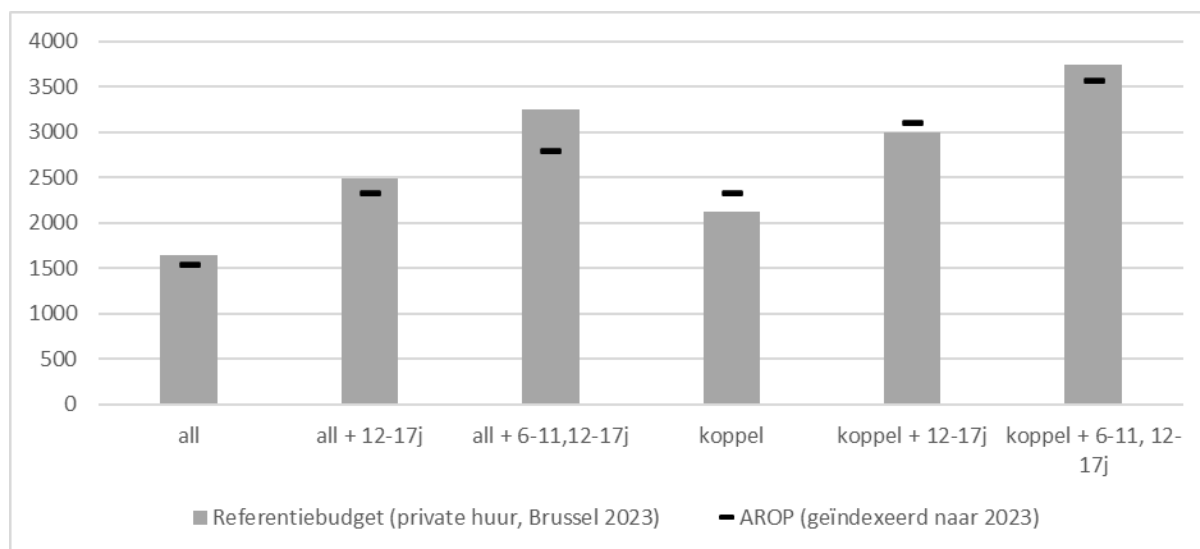
[POD Maatschappelijke Integratie - REMI, referentiebudget voor een waardig leven - een webapplicatie](#).

⁶⁴ Belgium.be - [424 OCMW's zullen het REMI-instrument gebruiken om bijkomende financiële steun toe te kennen aan gezinnen met een ontoereikend inkomen](#).

Hoofdstuk I - Inkomen

en naargelang men huurt op de sociale of private huurmarkt. Zo ligt het referentiebudget voor alleenstaanden die, al dan niet met kinderen, huren op de private markt hoger dan de armoedegrens. Dit geeft aan dat niet alle alleenstaanden met een inkomen op of net boven de armoedegrens de middelen hebben om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving⁶⁵.

Referentiebudgetten voor private huurders versus de armoederisicodrempel 2023 (EUR/maand)



Bron: Referentiebudgetten voor regio Brussel (Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More – CEBUD, 2023), AROP (Eurostat en Statbel op basis van EU-SILC 2022, inkomensjaar 2021) geïndexeerd aan de hand van de gezondheidsindex (Statbel 2023).

Beide indicatoren, de armoederisico-indicator en de referentiebudgetten, geven een andere, aanvullende kijk op armoedesituaties: met een focus op inkomen of op noodzakelijke kosten, met de bedoeling om armoede te meten of om na te gaan hoe toereikend inkomens zijn, in functie van (internationale) vergelijkingen op niveau van de bevolking of van de verbetering van individuele situaties.

3. Doeltreffendheid van de inkomensbescherming van de minimuminkomens

De deelnemers aan het overleg zijn ervan overtuigd dat het inkomen van veel mensen hen niet toelaat waardig te leven. *“Voor een hele categorie mensen is het inkomen te laag”*. Ze herinneren er ons bovendien met klem aan dat er ook mensen zijn die helemaal geen inkomen hebben, zoals veel mensen in dak- of thuisloosheid en mensen zonder papieren. Er zijn ook mensen die om allerlei redenen hun recht op een uitkering, bijvoorbeeld het leefloon, niet kunnen laten gelden (zie hoofdstuk VI over de ineffectiviteit van rechten). Dit punt focust op de inkomensbescherming van de minimuminkomens. We definiëren wat onder minimuminkomens wordt verstaan en vergelijken de

⁶⁵ Frederickx, M., Delanghe, H., Penne, T., Storms, B. (te verschijnen). *Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België? Referentiebudgetten als toetssteen*, Geel, Thomas More, Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More (CEBUD).

Hoofdstuk I - Inkomen

bedragen van de minimuminkomens met de armoedegrens van de monetaire armoede-indicator en met de referentiebudgetten. We stellen vast dat de meeste inkomens de armoedegrens niet halen.

3.1 Minimuminkomens en hun evolutie

Veel mensen in armoede moeten rond komen met een minimuminkomen. Hieronder valt het minimumloon, het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen (GGMMI), de inkomensvervangende uitkeringen uit de sociale zekerheid en de bijstandsuitkeringen uit de sociale bijstand.

In België zijn de minimumlonen niet bij wet vastgesteld. De geldende minimumlonen worden gewoonlijk vastgelegd in collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's) die binnen de paritaire comités worden gesloten. De minimumloonbedragen voor de verschillende sectoren zijn beschikbaar op de databank van de minimumlonen⁶⁶.

Het GGMMI van de Nationale Arbeidsraad (NAR) is een absolute ondergrens voor het loon. Het is niet identiek aan een minimum maandloon. In het GGMMI zijn immers bepaalde sommen begrepen die in de loop van het jaar worden uitbetaald. Zo wordt bijvoorbeeld een eindejaarspremie of dertiende maand in aanmerking genomen om na te gaan of het GGMMI nageleefd wordt. Voor deeltijdse werknemers wordt het GGMMI berekend in verhouding tot het aantal gewerkte uren⁶⁷. In 2015 bedroeg het bedrag van het GGMMI voor een alleenstaande van 18 jaar en ouder 1.501,82 euro bruto per maand. In 2022 bedroeg dit bedrag 1.954,99 euro. De GGMMI-bedragen zijn eveneens beschikbaar op de databank van de minimumlonen.

De term 'uitkeringen' wordt hier gebruikt voor het vervangingsinkomen dat door de Sociale Zekerheid wordt verstrekt in geval van loonverlies (werkloosheid, pensionering, arbeidsongeschiktheid), voor de bijstandsuitkeringen voor wie onvrijwillig niet langer over een beroepsinkomen beschikt (leefloon, uitkeringen voor personen met een handicap, inkomensgarantie voor ouderen (IGO)), en voor aanvullingen op het inkomen voor wie bepaalde 'sociale lasten', zoals het opvoeden van kinderen of ziektekosten, moet dragen.

De minimuminkomens worden automatisch geïndexeerd (zie hoofdstuk II). Bovenop deze indexering, worden de uitkeringen aangepast aan de gestegen welvaart met de zogenaamde 'welvaartsenveloppe'⁶⁸. De welvaartsvastheid van de uitkeringen komt echter niet automatisch tot stand: er is een gezamenlijk advies nodig van de sociale partners en finaal is het de regering die de knoop doorhakt. In het federaal regeerakkoord heeft de regering daarbovenop aangekondigd de sociale minima (minimumuitkeringen) geleidelijk te verhogen met 10,75 % tegen 2024 tot het niveau van de armoedegrens⁶⁹. Het begrotingsakkoord van maart 2023 heeft de geplande verhoging van de sociale minimumuitkeringen en het leefloon echter geschrapt, uitgezonderd de minimumpensioenen

⁶⁶ Databank minimumlonen - [Minimumlonen per Paritair \(Sub\)Comité](#).

⁶⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Rubriek Feiten & Cijfers](#), Fiche: Hoeveel bedragen de minimumuitkeringen en het minimumloon?

Zie ook: Coene, Jill (2022). "Armoede en sociale uitsluiting ontcijferd", in Jill Coene (red.), [Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2022](#), Leuven, Acco, p. 387-481.

⁶⁸ Belgium.be - [Het akkoord over de welvaartsenveloppe garandeert een stijging van de minimumuitkeringen en de pensioenen](#).

⁶⁹ [Federaal Regeerakkoord](#), 30 september 2020.

Hoofdstuk I - Inkomen

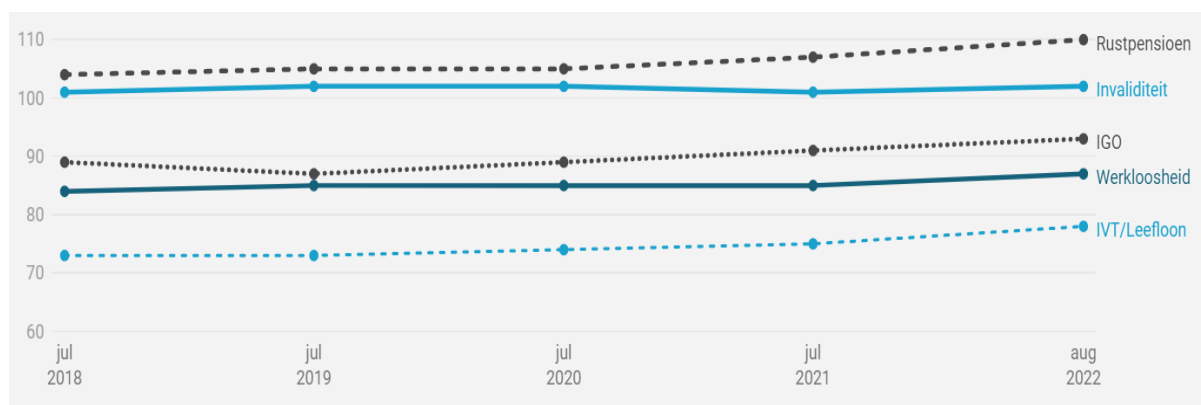
en de uitkeringen voor personen met een handicap⁷⁰. De deelnemers aan het overleg betreuren dat de laatste trap van de geleidelijke verhoging niet wordt uitgevoerd en dat de doelstelling om de sociale minima op te trekken tot aan de armoedegrens opnieuw niet zal worden gehaald⁷¹.

3.2 Minimuminkomens als percentage van de armoedegrens en de referentiebudgetten

Om de doeltreffendheid van de minimuminkomens te bepalen, vergelijken we ze met de armoedegrens van de monetaire armoederisico-indicator en met de referentiebudgetten.

De verhoging van de bedragen van bepaalde sociale uitkeringen sinds 2021 zorgde voor een geleidelijke verbetering van de doelmatigheid van hun inkomensbescherming⁷². Toch liggen de meeste minimumuitkeringen in bijna alle situaties nog steeds onder de monetaire armoededrempel. De volgende grafieken geven de evolutie van de minimumuitkeringen weer als percentage van de armoedegrens, voor alleenstaanden en voor gezinnen zonder en met kinderen. Dit wil zeggen dat het bedrag van de uitkering wordt vergeleken met het bedrag van de armoedegrens. In augustus 2022 kwam het bedrag van het leefloon voor een alleenstaande bijvoorbeeld overeen met 78 % van het bedrag van de armoedegrens, voor de minimumwerkloosheidsuitkering was dat 87 %, voor het IGO 93 %, voor de minimuminvaliditeitsuitkering 102 % en voor het rustpensioen 110 %. Voor gezinnen met en zonder kinderen, liggen ook de minimuminvaliditeitsuitkering en het rustpensioen onder de armoedegrens. Er wordt uitgegaan van het netto beschikbaar gezinsinkomen van uitkeringsgerechtigden, inclusief onder andere gezinsbijslagen en sociale toeslagen en na verrekening van personenbelasting.

Minimumuitkering als percentage van de armoedelij, voor alleenstaanden, van 2018 tem 2022



Bron: FOD Sociale Zekerheid: DG Analysis & Monitoring.

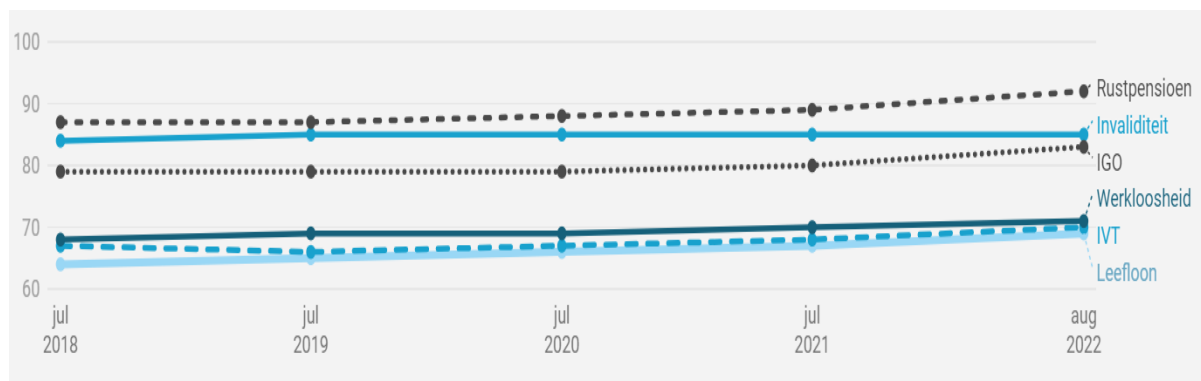
⁷⁰ Vanschoubroek, Christof (2023). "[Multinationals en laagste uitkeringen betalen de begrotingsopsmuk](#)", *De Standaard*, 30 maart 2023.

⁷¹ Zie ook Degerickx, Heidi (2023). "[Brenge alle uitkeringen boven de Europese armoederisicogrens](#)", *SamPol - Zomerreeks 2023: 5 minuten politieke moed*.

⁷² FOD Sociale Zekerheid (2022). "[De doelmatigheid van de sociale minima in tijden van crisis](#)", *Cijfers in de kijker*, 17 oktober 2022.

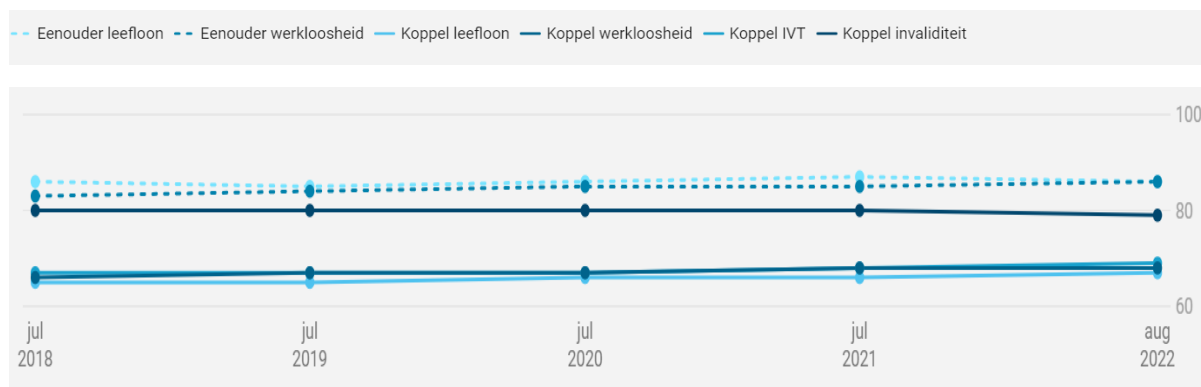
Hoofdstuk I - Inkomen

Minimumuitkering als percentage van de armoedelij, voor gezinnen zonder kinderen, van 2018 tem 2022



Bron: FOD Sociale Zekerheid: DG Analysis & Monitoring.

Minimumuitkering als percentage van de armoedelij, voor gezinnen met kinderen, van 2018 tem 2022



Bron: FOD Sociale Zekerheid: DG Analysis & Monitoring.

Voor het leefloon stellen we vast dat - ondanks de verschillende stijgingen van het leefloon, ten gevolge van de indexering, de aanpassing aan de welvaart en de politieke beslissingen - de bestaanszekerheid van rechthebbenden op een leefloon er niet echt op vooruit gegaan is⁷³. De evolutie van het leefloon als percentage van de armoededrempel vertoont immers weinig vooruitgang en het bedrag van het leefloon blijft in de verschillende gezinssituaties onder de armoedegrens liggen.

De referentiebudgetten zijn bij uitstek een zinvol instrument om de inkomensbescherming van minimuminkomens te toetsen⁷⁴. Ze houden immers rekening met de kosten voor noodzakelijke goederen en diensten om volwaardig deel te nemen aan de maatschappij. Uit analyses blijkt dat vele uitkeringen onvoldoende inkomensbescherming bieden. Zo volstaat het leefloon voor geen enkel

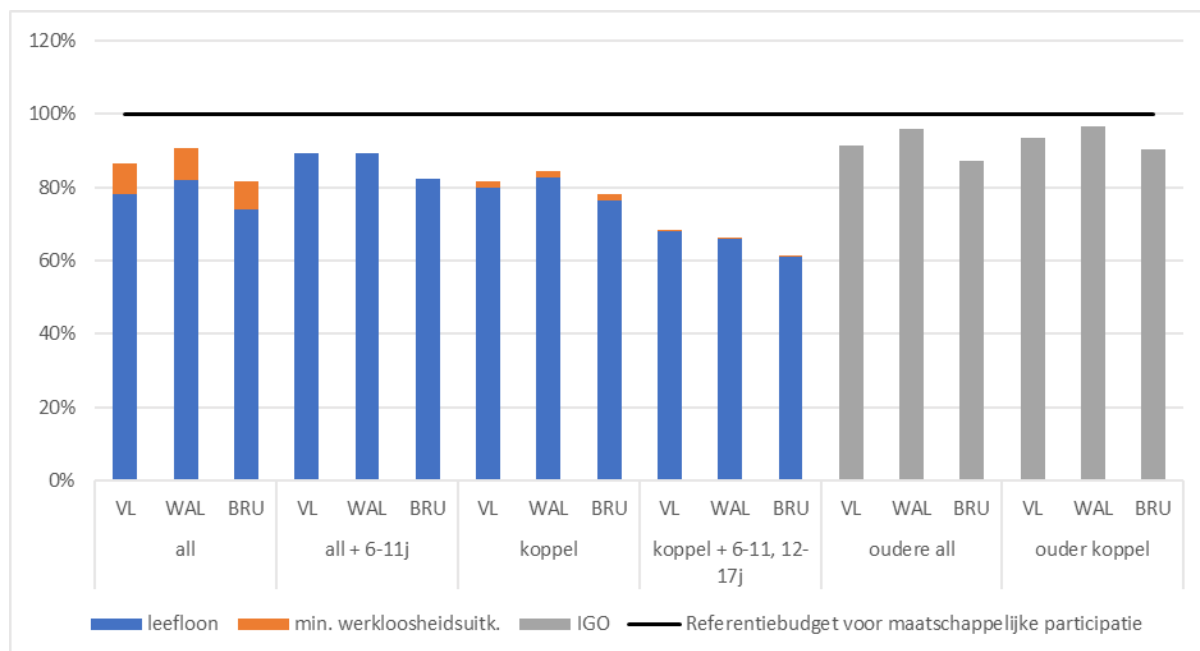
⁷³ Zie ook: Woelfle, Guillaume (2023). *Le revenu d'intégration sociale (RIS) du CPAS est-il aussi élevé que le salaire minimum en Belgique ? Les chiffres disent le contraire*, RTBF, 14 januari 2023.

⁷⁴ Frederickx, Marieke et al. (2021). "*Minimuminkomens beschermen niet tegen armoede*", *Sampol*, 28, nr. 10, p. 26-32.

Hoofdstuk I - Inkomen

gezinstype dat aangewezen is op de private huurmarkt om menswaardig te kunnen leven. Ook de minimum werkloosheidsuitkering is voor vele gezinstypes ontoereikend⁷⁵.

Doeltreffendheid van de minimuminkomens voor gezinnen met een leefloon, minimum werkloosheidsuitkering of IGO, uitgedrukt als % van de referentiebudgetten met private huur, 2023.



Bron: Referentiebudgetten⁷⁶ (Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More – CEBUD, 2023), netto beschikbare minimuminkomens⁷⁷ (simulaties berekend met EUROMOD (HHoT) versie 15.99 voor 2023).

Zowel op basis van de armoedegrens als op basis van de referentiebudgetten kunnen we stellen dat de minimumuitkeringen gerechtigden onvoldoende beschermen tegen inkomensarmoede. De verhogingen van de bedragen van de uitkeringen hadden niet zozeer een impact op het armoederisico⁷⁸, als wel op de armoedekloof of de diepte van de armoede. Dit wil zeggen dat de

⁷⁵ Frederickx, M., Penne, T., Delanghe, H. & Storms, B. (2021). [Doeltreffendheid van de minimuminkomens in Vlaanderen, Working paper 21.01](#), UAntwerpen en Thomas More, Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More (CEBUD).

Frederickx, M., Delanghe, H., Penne, T., Storms, B. (te verschijnen). *Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België? Referentiebudgetten als toetssteen*, Geel, Thomas More, Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn Thomas More (CEBUD).

⁷⁶ De referentiebudgetten geven de noodzakelijke kosten weer voor gezinnen die niet actief zijn op de arbeidsmarkt en een woning huren in Brussel, Vlaanderen en Wallonië. De gezinsleden verkeren in goede gezondheid, huren een kwaliteitsvolle woning, beschikken over de nodige competenties om hun budget goed te beheren en hebben toegang tot de nodige goederen en diensten. Ze hebben geen eigen wagen en maken gebruik van 1 dag kinderopvang per week aan een minimumtarief in de gesubsidieerde opvang. De huisvestingskosten zijn berekend op basis van mediane private huurprijzen voor een kwaliteitsvolle woning op basis van surveydata in de drie gewesten. Cijfers mei 2023.

⁷⁷ Netto beschikbare inkomens zijn inclusief kinder- en schooltoeslagen, de bijdragen aan de sociale zekerheid en de betaling of teruggave van de personenbelasting.

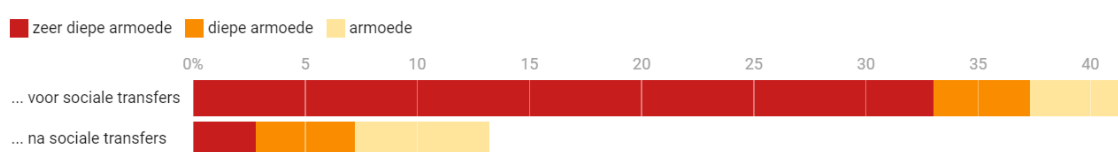
⁷⁸ FOD Sociale Zekerheid (2022). [“De doelmatigheid van de sociale minima in tijden van crisis”](#), *Cijfers in de kijker*, 17 oktober 2022.

Hoofdstuk I - Inkomen

uitkeringen rechthebbenden niet over de armoededrempel tilden, maar wel de afstand verkleinden tussen hun inkomen en die armoededrempel⁷⁹ (zie punt 4.3).

Toch kan het belang van onze sterke sociale bescherming niet onderschat worden. Zowel de omvang als de diepte van armoede is veel kleiner na dan vóór sociale transfers. Sociale uitkeringen slagen er dus wel degelijk in mensen uit (diepe) armoede te halen⁸⁰. Er is wel een groot verschil tussen de groep 65+ en de groep op actieve leeftijd (25- tot 54-jarigen). Hoewel de omvang en diepte van de armoede bij de groep op actieve leeftijd voor sociale transfers kleiner is dan bij de groep 65+, halen de sociale transfers minder mensen van 24 tot 54 jaar uit de armoede. Dit is een gevolg van het beleid om via lagere uitkeringen mensen zonder werk financieel aan te sporen werk te zoeken.

Het belang van sociale bescherming – Aandeel Belgen met een inkomen onder de armoedegrens, naar armoedediepte



Armoedegrens: 60% van het equivalent mediaan gezinsinkomen. Diepe armoede: 40%-50% van het mediaan inkomen. Zeer diepe armoede: minder dan 40% van het mediaan inkomen. Inkomens 2021.

Bron: Denktank Minerva, op basis van Eurostat EU-Silc 2022.

3.3 En de kinderbijslag?

Dit hoofdstuk gaat niet specifiek in op de doelmatigheid van de kinderbijslag, voor het dekken van de kosten voor de opvoeding van kinderen, noch voor de strijd tegen kinderarmoede. Dit wil niet zeggen dat de kinderbijslag buiten beschouwing wordt gelaten. Zowel bij de berekening van de armoededrempel (zie punt 2.2) als van de hoogte van de minimuminkomens om de doelmatigheid ervan te bepalen tegenover de armoededrempel of de referentiebudgetten wordt rekening gehouden met de ontvangen kinderbijslag als onderdeel van het netto beschikbaar inkomen (zie punt 3.2). Voor gezinnen in armoede is de kinderbijslag immers een belangrijk, vast, voorspelbaar en vrij te besteden deel van hun inkomen⁸¹. Samen met de sociale toeslagen voor gezinnen met een laag inkomen, vormt het een aanzienlijk deel van hun maandelijks inkomen. Tijdens het overleg, ook in de Duitstalige Gemeenschap, brachten deelnemers in hoe moeilijk het is voor gezinnen met kinderen om betaalbare en aangepaste huisvesting te vinden, schoolkosten en gezondheidszorg te betalen...

⁷⁹ Data.gov.be - [Diepte van het armoederisico \(i51\)](#).

⁸⁰ Somers, Matthias (2023). "[De impact van sociale uitkeringen op armoede](#)", *Minerva paper 2023/7*, Brussel, Denktank Minerva.

⁸¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2013). [Sociale bescherming en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2012-2013](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

4. Hoeveel mensen leven in monetaire armoede?

Terwijl de deelnemers aan het overleg herhalen dat het water hen al lang aan de lippen staat en dat de voorbije en huidige crisissen hen dieper in de armoede duwen, blijken de armoedecijfers de laatste jaren in een licht gunstigere richting te evolueren. Deelnemers aan het overleg vrezen echter *“dat de cijfers niet overeen komen met wat in de realiteit wordt vastgesteld”*. Dit punt bespreekt hoeveel mensen een monetair armoederisico lopen en welke groepen extra kwetsbaar zijn. Daarna worden mogelijke verklaringen voor de voorzichtig positieve evolutie van de armoedecijfers op een rijtje gezet, om te eindigen met een kritische reflectie over de manier waarop armoede wordt gemeten en bestreden.

4.1 Armoederisicopercentage

De vraag hoeveel mensen in monetaire armoede leven, kan beantwoord worden op basis van de armoederisico-indicator en data die verzameld worden in het kader van EU-SILC. Er zijn geen gegevens beschikbaar om te meten hoeveel mensen in armoede leven op basis van de referentiebudgetten. Het armoederisicopercentage verwijst naar het percentage mensen met een equivalent beschikbaar inkomen (na sociale transfers) onder de armoedegrens, die is vastgesteld op 60 % van het nationale mediane equivalente beschikbare inkomen (na sociale transfers). Volgens de gegevens van EU-SILC 2022, gebaseerd op inkomens van 2021, behoorde 13,2 % van de Belgische bevolking tot de groep met een monetair armoederisico⁸².

Naast grote regionale verschillen – in Vlaanderen is het armoederisicopercentage 7,7 %, in Wallonië 17,8 % en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 29,8 % - verschilt het armoederisicopercentage sterk tussen werkenden (3,6 %) en werklozen (48,8 %), tussen een gezin met twee volwassenen en 1 kind of meer (9,9 %) en éénoudergezinnen (30,5 %), tussen mensen met een hoge opleiding (6,7 %) of een lage opleiding (26,2 %), tussen eigenaars (7,6 %) en huurders (29,1 %) en tussen mensen geboren in België (10,5 %) of buiten de EU (34,6 %). Deze meest kwetsbare groepen - werklozen, andere inactieven, alleenstaande ouders, laagopgeleiden, huurders, personen met een migratieachtergrond – gaan er bovendien sterker op achteruit⁸³.

⁸² Statbel - [EU-SILC 2022](#), AROPE - Risico op armoede of sociale uitsluiting.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Rubriek Feiten & Cijfers](#), Fiche: Hoeveel mensen in België leven in armoede?

⁸³ FOD Sociale Zekerheid (2023). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium. Part 1. EU-SILC 2022 results for Belgium.](#)

Hoofdstuk I - Inkomen

AROP – Risico op monetaire armoede

	2019	2020*	2021	2022
België	14,8%	14,1%	12,7%	13,2%
Regio				
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	31,4%	27,8%	25,4%	29,8%
Vlaams Gewest	9,8%	9,3%	7,8%	7,7%
Waals Gewest	18,3%	18,2%	17,3%	17,8%

Bron: Statbel⁸⁴

Wanneer we naar de evolutie van het armoederisicopercentage kijken, zien we vanaf EU-SILC 2019 (inkomens 2018) een lichte daling, die stagneert met EU-SILC 2022 (inkomens 2021) voor Vlaanderen en terug lichtjes toeneemt voor de andere gewesten. Het zijn vooral de bevolkingsgroepen die traditioneel al een hoog armoederisico hebben, die het meest getroffen worden door deze recente stijging van het armoederisico. In feite is het armoederisico onder quasi-inactieve huishoudens, immigranten van buiten de EU, leden van eenoudergezinnen, huurders en laaggeschoolden tussen 2021 en 2022 toegenomen⁸⁵.

4.2 Is er sprake van verarming?

“...we bevinden ons in een context waarin de armen steeds armer worden, maar waarin ook andere mensen in armoede terecht komen”.

Hoewel de armoedecijfers op basis van de monetaire armoede-indicator relatief stabiel blijven en de laatste jaren zelfs een licht dalende tendens vertonen, gaan de meest kwetsbare groepen er verder op achteruit: werklozen, andere inactieven, personen met een migratieachtergrond, alleenstaande ouders, huurders en laagopgeleiden hebben een hoger armoederisico⁸⁶. De verdieping van de armoede van deze groepen zet zich in tijden van crisis nog feller door⁸⁷. In Vlaanderen steeg de armoedekloof van 15 % in 2021 naar 18 % in 2022⁸⁸. Tijdens het overleg werd opgemerkt dat deze verarming over het hoofd dreigt te worden gezien door de positieve evolutie van de armoedecijfers.

Tegelijk melden vele verenigingen waar armen het woord nemen dat er steeds meer mensen uit de lagere middenklasse of werkende armen bij hen aankloppen⁸⁹. Door de stijging van de levensduurte, zijn er ‘nieuwe’ groepen met een laag inkomen die moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen en in armoede dreigen terecht te komen (zie hoofdstuk II). Het aantal Belgen dat aangeeft moeite te hebben om rond te komen, is de afgelopen kwartalen gestaag gestegen⁹⁰. Omwille van de stijgende kosten van levensonderhoud ervaart *“een aanzienlijk deel van de bevolking nu de moeilijkheden waarmee een grote groep armen sinds jaar en dag te maken heeft, namelijk de dagelijkse strijd om het*

⁸⁴ Statbel - [België – EU-SILC 2022](#), AROP – Risico op monetaire armoede.

⁸⁵ FOD Sociale Zekerheid (2023). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium. Part 1. EU-SILC 2022 results for Belgium.](#)

⁸⁶ FOD Sociale Zekerheid (2023). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium. Part 1. EU-SILC 2022 results for Belgium.](#)

⁸⁷ Decenniumdoelen (2023). [Armoedebarmeter 2023.](#)

⁸⁸ Vlaanderen.be - [Diepte van het armoederisico.](#)

⁸⁹ Netwerk tegen Armoede - [Sociale rechtvaardigheid onder druk door hardnekkig hoge armoedecijfers in België.](#)

⁹⁰ Statbel - [Belgen ervaren steeds meer moeilijkheden om de eindjes aan elkaar te knopen.](#)

Hoofdstuk I - Inkomen

*bestaan*⁹¹. Hoewel hun inkomen niet onder de armoededrempel ligt, hebben ze onvoldoende financiële middelen om de extra kosten te dragen. Met een inkomen tussen de 60 % en 80 % van het mediaan nationaal equivalent beschikbaar inkomen is deze groep financieel kwetsbaar⁹².

Tot slot wijzen de deelnemers aan het overleg erop dat er geen cijfers bestaan over het vermogen van mensen. Ze vrezen “*dat de werkelijke kloof tussen mensen in armoede en anderen nog veel groter is dan uit de statistieken blijkt als je vermogen mee in rekening zou brengen*”. De levensstandaard van gezinnen met eenzelfde equivalent netto beschikbaar inkomen kan inderdaad sterk verschillen naargelang hun vermogen (en schulden). Binnen de onderzoekswereld gaan steeds meer stemmen op om in indicatoren van het armoederisico ook rekening te houden met vermogens en schulden van gezinnen⁹³.

4.3 Reflectie op de armoede-indicatoren en -cijfers

Tijdens het overleg stelden de deelnemers – zowel mensen in armoede als terreinactoren – de vraag hoe het komt dat het monetaire armoederisicopercentage lichtjes daalt, terwijl mensen in het dagelijks leven het gevoel hebben dat ze minder goed rondkomen? We bieden enkele elementen van antwoord aan.

Vooreerst valt een statistische realiteit niet samen met de menselijke realiteit. Cijfers, vaak gebaseerd op veralgemeningen van steekproefresultaten, kunnen nooit de volledige werkelijkheid of de diversiteit aan individuele gevallen vatten. De mens achter de cijfers blijft verborgen. De monetaire armoederisico-indicator (AROP) is bovendien slechts één indicator, die meestal in combinatie wordt gebruikt met de indicator voor ernstige materiële deprivatie en voor huishoudens met een lage werkintensiteit. Ook deze indicatoren zijn gebaseerd op EU-SILC data. Samen vormen ze de indicator voor het risico op armoede en sociale uitsluiting (AROPE). Ook de indicatoren voor ernstige materiële deprivatie en voor huishoudens met een lage werkintensiteit vertonen de voorbije jaren een stabilisatie op een iets lager niveau⁹⁴.

Een aantal inherente kenmerken van de monetaire armoederisico-indicator vragen voorzichtigheid bij de interpretatie van de cijfers, of die nu een positieve of negatieve trend aangeven⁹⁵. De AROP- en AROPE-indicatoren zijn immers gebaseerd op gegevens uit EU-SILC, een bevraging van een steekproef van een 7000-tal huishoudens, en deze data hebben hun beperkingen. De steekproef gebeurt op basis van het Rijksregister. Mensen die in collectieve voorzieningen wonen, dak- en thuislozen en mensen zonder verblijf worden niet bevraagd. Om hieraan tegemoet te komen heeft het Steunpunt tot bestrijding van armoede in 2010 het onderzoek ‘SILC-CUT’ geïnitieerd. Concreet werd de EU-SILC-enquête herwerkt tot een aangepaste bevraging van 2 groepen: dak- en thuislozen en mensen zonder

⁹¹ Pironet, Ewald (2022). “De middenklasse kreunt: armoede dreigt voor 1 op de 3 Belgen”, interview met Ive Marx, *Knack*, 23 maart 2022.

⁹² Horemans, Jeroen et al. (2020). “[De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen](#)”, *CSB-bericht*, juni 2020.

⁹³ Kuypers, Sarah en Ive Marx (2022). “Armoederisico in België en Europa: het effect van vermogens en schulden”, in Jill Coene (red.), *Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2022*, Leuven, Acco, p. 83-103.

⁹⁴ Statbel - [België – EU-SILC 2022](#), SMD – Ernstige materiële deprivatie en LWI – Lage werkintensiteit.

⁹⁵ FOD Sociale Zekerheid (2022). [De evolutie van de sociale situatie en de sociale bescherming in België 2021, synthese](#), p. 4-5.

Hoofdstuk I - Inkomen

wettig verblijf⁹⁶. Deze twee doelgroepen presteren beduidend slechter op de verschillende indicatoren dan de rest van de bevolking. Voor de ganse Belgische bevolking bedroeg het armoederisicopercentage in 2008 14,7 %. Het overeenstemmende risico onder dak- en thuislozen liep op tot 71,8 % en voor mensen zonder wettig verblijf tot 95,6 %⁹⁷. Ook in het overleg werd ervoor gewaarschuwd dat de cijfers de armoede onderschatten omdat de meest kwetsbare groepen niet bereikt worden bij de bevraging. *“Hoe kun je indicatoren ontwikkelen als je met hen geen rekening houdt?”*.

Er is ook sprake van een ‘vertragingseffect’ omdat de EU-SILC-cijfers steeds gebaseerd zijn op gegevens over de inkomens van het jaar ervoor. Evoluties in de cijfers zijn daardoor moeilijk te interpreteren. De financiële impact van gebeurtenissen en overheidsmaatregelen wordt immers vaak pas later en op langere termijn duidelijk. Daarnaast heeft de Belgische versie van de EU-SILC een aantal belangrijke methodologische wijzigingen ondergaan die vergelijkingen tussen jaren moeilijker maken, zoals het gedeeltelijk gebruik van administratieve data, een wijziging in definitie van een indicator... Ook de COVID-19-crisis heeft een effect gehad op de verzamelde gegevens. In plaats van face tot face moesten de vragenlijsten telefonisch of online worden afgenomen, waardoor een ander type huishoudens bereikt werd en een vertekend beeld kan ontstaan.

Een ander element waarmee rekening moet worden gehouden bij de interpretatie van de evolutie van de armoedecijfers is dat het armoederisicopercentage wordt beïnvloed door de armoededrempel zelf⁹⁸. Normaal gezien stijgt de armoededrempel jaarlijks geleidelijk, samen met de stijging van de inkomens door onder andere de indexering. Omwille van de COVID-19 crisis, waarin een belangrijk deel van de werkende bevolking een inkomensverlies heeft gekend, is de drempel van 2021, berekend op de inkomens van 2020, nagenoeg gelijk gebleven. Tegelijk waren er tijdens de pandemie heel wat steunmaatregelen van kracht, zowel op federaal als op regionaal niveau⁹⁹, werden in de periode 2020-2021 een aantal minimumuitkeringen verhoogd en werden de minima regelmatig geïndexeerd. Hierdoor was er heel wat ‘beweging’ rond de armoededrempel, vooral van huishoudens die erover zijn gesprongen. Dat wordt duidelijk uit de vergelijking van de armoederisicopercentages vóór en na sociale transfers: zonder de sociale uitkeringen in rekening te brengen stijgt het armoederisicopercentage 2021, terwijl het daalt met de sociale uitkeringen¹⁰⁰. In 2022 is de armoededrempel sterker gestegen dan anders, wat erop wijst dat het inkomensverlies van de werkende bevolking is ingehaald. De armoederisicopercentages vertonen ook opnieuw een lichte stijging nu steunmaatregelen wegvallen en er structureel weinig aan het beleid rond arbeidsmarkt of sociale bescherming is veranderd.

Tijdens het overleg werd geopperd om bij de bepaling van de armoedegrens en bij de meting van het aantal armen meer rekening te houden met de kosten voor het levensonderhoud. Er ontplooiën zich daartoe verschillende denkpijsten. Op Europees niveau denkt men erover om - naast de indicator voor

⁹⁶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Ondervertegenwoordiging van armen in databanken \(SILC-CUT\)](#).

⁹⁷ Schockaert Ingrid et al. (2012). [Armoede tussen de plooiën. Aanvullingen en correcties op EU-SILC voor verborgen groepen armen](#), KU Leuven, HIVA.

⁹⁸ Statbel - [België – EU-SILC 2022](#), Armoededrempel – 60 % van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen na sociale transfers.

⁹⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederaal overzicht van COVID-19-maatregelen, ter ondersteuning in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#), 20 juli 2021.

¹⁰⁰ Statbel - [België – EU-SILC 2022](#), AROP22 – Armoederisico voor sociale transfers, exclusief pensioen. Informatieve mail van Valérie Goffin, 4 februari 2022, FOD Economie.

Hoofdstuk I - Inkomen

monetaire armoede, (ernstige) materiële en sociale deprivatie en lage werkintensiteit - energiearmoede mee op te nemen in de indicator 'risico op armoede en sociale uitsluiting' (AROPE)¹⁰¹, waartoe de EU-SILC waardevolle mogelijkheden biedt. Een andere mogelijke piste is om een armoede-indicator te ontwikkelen die ook rekening houdt met reële situaties en behoeften van mensen (levensstandaard) naast hun inkomen. Een optie is ook om bij de bepaling van het werkelijk besteedbaar inkomen het beschikbaar inkomen te verminderen met noodzakelijke kosten voor huisvesting, energie¹⁰²... In Vlaanderen worden de mogelijkheden onderzocht om een armoede-indicator te ontwikkelen gebaseerd op de referentiebudgetten. Deze zou niet alleen rekening houden *“met inkomen maar ook met de kosten en sociale voordelen die verbonden zijn met het gebruik van noodzakelijke goederen en diensten”*¹⁰³. Dit is geen gemakkelijke oefening. Een armoede-indicator is per definitie een veralgemening van individuele situaties waarmee problemen van normatieve, praktische en methodologische aard gepaard gaan. Zo komen een levensstandaard- en een rechtenbenadering om armoede te meten op gespannen voet te staan: wordt bijvoorbeeld het feitelijk gebruik van kinderopvang als maatstaf genomen of enkel het gewenste gebruik ervan?

Het is belangrijk erop te wijzen dat de vraag “is er sprake van verarming?” niet eenvoudig te beantwoorden is. Er zijn meerdere indicatoren nodig om de multidimensionaliteit en verschillende situaties van armoede in kaart te brengen, zoals ook bleek uit het Indicatorenproject van het Steunpunt tot bestrijding van armoede¹⁰⁴. Er ontplooiën zich allerlei initiatieven om de realiteit van armoede beter in data te vatten. De FOD Sociale Zekerheid, die elk jaar een stand van zaken publiceert over de sociale situatie en sociale bescherming in België, baseert zich daartoe op een verscheidenheid van indicatoren¹⁰⁵. Naar aanleiding van de COVID-19-crisis en de grote socio-economische impact ervan, wordt ook onderzoek gevoerd naar indicatoren om de socio-economische gevolgen van crisissen te monitoren en de effectiviteit van beleidsmaatregelen (BE-FAST-onderzoek)¹⁰⁶. Binnen de Interministeriële Conferentie (IMC) ‘Maatschappelijke integratie, Wonen en Grootstedenbeleid’ heeft Vlaams minister Benjamin Dalle zijn initiatief toegelicht om samen met experts in de academische wereld de armoede-indicatoren te verbeteren in functie van meer actuele gegevens (*nowcasting*) en van prognoses (*forecasting*)¹⁰⁷.

¹⁰¹ Isalyne Stassaert tijdens het overleg op 30 januari 2023.

¹⁰² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2004). [Een andere benadering van armoede-indicatoren: onderzoek-actie-vorming](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Thys, François (2022). [“Bientôt 40 % des citoyens belges sous le seuil de pauvreté, comme l'affirment Maxime Prévot et Bruno Colmant ?”](#), *La Libre*, 5 september 2022.

¹⁰³ Marchal, Sarah (2022). [Onderzoek naar de haalbaarheid van het ontwikkelen en het gebruik van een bijkomende indicator om armoede te monitoren op Vlaams niveau](#), Leuven, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

¹⁰⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2004). [Een andere benadering van armoede-indicatoren: onderzoek-actie-vorming](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

¹⁰⁵ FOD Sociale Zekerheid - [Analyse van de evolutie van de sociale situatie en sociale bescherming in België](#).

¹⁰⁶ Belspo.be - [BE-FAST Data Infrastructure and Indicators for Fast Monitoring of Social and Labour Market](#).

¹⁰⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - [Secretariaat van de Interministeriële Conferentie ‘Maatschappelijke integratie, Wonen en Grootstedenbeleid’](#).

4.4 Geen armoede (#SDG1)

De discussie over het feit of de armoedecijfers al dan niet gedaald zijn, moet steeds gevoerd worden tegen de achtergrond van de doelstellingen die wereldwijd, op Europees en Belgisch niveau worden gesteld om armoede te bestrijden. Sterker nog: *“Als men schrijft dat de armoede moet dalen met een bepaald percentage, is dit choquerend. Het is onaanvaardbaar dat mensen in armoede moeten leven. Armoede moet uitgeroeid worden”*¹⁰⁸.

De doelstelling van de Europa 2020-strategie, om tussen 2010 en 2020, het aantal personen dat wordt getroffen of bedreigd door armoede of sociale uitsluiting met ten minste 20 miljoen in Europa - 380.000 in België - te verminderen, is nooit gehaald¹⁰⁹.

Sindsdien maakt de Agenda 2030 van de Verenigde Naties met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van het uitbannen van armoede een absolute prioriteit en doelstelling nummer 1. Wereldwijd moet tegen 2030 extreme armoede worden uitgeroeid voor alle mensen die met minder dan 1,25 dollar per dag moeten rondkomen. In de zogenaamde ‘rijke’ landen moet het aandeel mensen dat volgens de nationale definities in armoede leeft in al haar dimensies tegen 2030 gehalveerd worden¹¹⁰.

In maart 2021 keurde de Europese Commissie een actieplan goed om de Europese Pijler voor Sociale Rechten in de praktijk te brengen. In overeenstemming met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen moeten op het gebied van werkgelegenheid, vaardigheden en sociale bescherming tegen 2030 drie kerndoelen worden verwezenlijkt: ten minste 78 % van de bevolking van 20 tot en met 64 jaar moet tegen 2030 een baan hebben, ten minste 60 % van alle volwassenen zou jaarlijks aan een opleiding moeten deelnemen, het aantal mensen dat met armoede of sociale uitsluiting wordt bedreigd, moet tegen 2030 met ten minste 15 miljoen worden verminderd (van wie minstens 5 miljoen kinderen). België schoof als doelstelling naar voren om tegen 2030 het aantal personen in armoede of sociale uitsluiting te doen dalen met 279.000, van wie 93.000 kinderen¹¹¹. We stellen vast dat deze doelstelling minder ambitieus is dan de Europa-2020 doelstelling, terwijl de deelnemers aan het overleg duidelijk zijn: armoede moet worden uitgeroeid, niet verminderd. Met deze doelstelling voor ogen, wordt het belang van de lichte daling van de armoedecijfers erg relatief.

4.5 Recht op een menswaardig inkomen

De realiteit dat zoveel mensen moeten overleven met een inkomen onder de armoededrempel en de referentiebudgetten is een inbreuk op hun recht op een menswaardig bestaan zoals beschreven in artikel 23 van de Grondwet¹¹² (onder andere het recht op sociale zekerheid en het recht op kinderbijslag). Dit is een weerspiegeling van ieders recht op een behoorlijke levensstandaard om de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin te verzekeren zoals het in verschillende internationale mensenrechtenverdragen is opgenomen (artikel 25 Universele Verklaring van de

¹⁰⁸ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Duurzaamheid en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2018-2019](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 8.

¹⁰⁹ FOD Sociale Zekerheid (2019). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2019](#).

¹¹⁰ Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling - [1. Geen armoede](#).

¹¹¹ FOD Sociale Zekerheid - [Actieplan voor de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten](#).

¹¹² [De gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994](#), B.S., 17 februari 1994.

Hoofdstuk I - Inkomen

Rechten van de Mens, artikel 11 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, artikels 12 en 30 van het Herzien Europees Sociaal Handvest, artikel 34 van Handvest van de grondrechten van de Europese Unie)¹¹³. In dit kader, beveelt het VN-Comité voor economische, sociale en culturele rechten - in zijn slotbeschouwingen bij de vijfde periodieke evaluatie van België – aan om de wettelijke minimumuitkeringen te verhogen tot boven de armoededrempel¹¹⁴.

Sinds het Algemeen verslag over de armoede pleit het Steunpunt tot bestrijding van armoede voor een sterke sociale bescherming om ieders bestaanszekerheid via een menswaardig inkomen te garanderen. Mensen hebben recht op een voldoende, zeker en stabiel inkomen, waardoor er ruimte ontstaat in hun hoofd en ze kunnen investeren in hun leven en toekomst. Ook het Belgisch Minimum Inkomen Netwerk (BMIN) werkt al jaren rond het concept en het belang van een waardig minimuminkomen in België. BMIN pleit bij de Europese instellingen voor het verhogen van de laagste inkomens en uitkeringen door het aannemen van een Europese richtlijn rond minimuminkomen. Het werkt hiervoor samen met de partners van het Europees Minimum Inkomen Netwerk (EMIN) in andere landen. De Europese Commissie heeft eind september 2022 een belangrijk initiatief genomen door een Europese aanbeveling rond minimuminkomen aan de Europese lidstaten voor te stellen. Dit voorstel werd op 31 januari 2023 door de Raad van de Europese Unie aangenomen¹¹⁵. Hoewel deze aanbeveling de Europese lidstaten ertoe aanzet om hun minimuminkomensbescherming te verbeteren (toegankelijkheid, toereikendheid,...), pleiten armoedeorganisaties voor een Europese richtlijn die lidstaten verplicht moeten omzetten in nationale wetgeving. Ze pleiten ook voor een expliciete mensenrechtenbenadering zodat iedereen toegang heeft tot een menswaardig en adequaat inkomen¹¹⁶.

¹¹³ Steunpunt tot bestrijding van armoede (2001). *In dialoog, zes jaar na het Algemeen Verslag over de Armoede. Eerste tweejaarlijks verslag*, Bijlage 1: *De Grondrechten*, p. 245-248. Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

¹¹⁴ United Nations, Economic and Social Council (2020). *Concluding observations on the fifth periodic report of Belgium*. E/C.12/BEL/CO/5.

¹¹⁵ European Commission (2023). *Council adopts recommendation on adequate minimum income*, 30 januari 2023.

¹¹⁶ BMIN (2022). *Positie van het Belgian Minimum Income Network (BMIN) op het voorstel van de Europese Commissie voor een Aanbeveling met betrekking tot Minimum Inkomen*, 17 oktober 2022.

EAPN (2023). *Minimum Income Council Recommendation: Not Enough To Fight Poverty*.

5. Aanbevelingen

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede formuleert de volgende aanbevelingen.

- Realiseer de doelstellingen om armoede te bestrijden, zoals vooropgesteld in de VN-Agenda 2030 en de Europese Pijler voor Sociale Rechten, waartoe België zich verbonden heeft. Streef ernaar om de armoede niet alleen te verminderen maar helemaal uit te roeien opdat iedereen een leven kan leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.
- Realiseer voor iedereen het recht op een menswaardig inkomen, als onderdeel van het recht op een menswaardig bestaan, zoals voorzien in artikel 23 van de Grondwet.
 - Verhoog de minimuminkomens (het minimumloon, de vervangingsinkomens en de bijstandsuitkeringen) tot minstens het niveau van de armoederisicogrens, zoals het VN-Comité voor economische, sociale en culturele rechten aanbeveelt in zijn slotbeschouwingen bij de vijfde periodieke evaluatie van België.
 - Garandeer de welvaartsvastheid van de minimuminkomens via de welvaartsenveloppe, bovenop de indexering, zodat iedereen de (stijgende) kosten voor levensonderhoud kan dragen.
 - Zorg dat de minimuminkomens voor alle rechthebbenden toegankelijk zijn en stabiliteit en zekerheid bieden zodat mensen vrij en autonoom zijn om in hun leven en toekomst te investeren.
- Versterk de OCMW's met personeel en middelen om hulpvragers snel en effectief van een menswaardig inkomen te verzekeren.
 - Financier de aanvullende steun die door OCMW's kan toegekend worden op een structurele manier met federale middelen, zodat ze deze niet enkel met eigen middelen moeten bekostigen.
 - Maak die aanvullende steun bekend bij en toegankelijk voor zowel begunstigden van het leefloon, gerechtigden op een werkloosheids- of invaliditeitsuitkering, als werkenden met een laag loon.
 - Promoot en integreer de REMI-tool – een instrument gebaseerd op de referentiebudgetten om aanvullende steun toe te kennen opdat mensen volwaardig kunnen participeren aan de samenleving - in de werking van de OCMW's.
 - Evalueer het tweejarig project naar aanleiding van de promotie van de REMI-tool bij de OCMW's, met betrokkenheid van de stakeholders én de rechthebbenden.
- Stimuleer samenwonen en solidariteit in plaats van het financieel af te straffen.
 - Verhoog op korte termijn het bedrag van de vervangings- en bijstandsuitkeringen voor samenwonenden, rekening houdend met de werkelijke schaalvoordelen. De referentiebudgetten kunnen hiervoor houvast bieden.
 - Streef naar oplossingen voor alle situaties van samenwonen (gezin, woningdelers, solidaire burgers). Uitzonderingsmaatregelen in specifieke situaties of voor specifieke groepen dreigen immers bijkomende ongelijkheden te creëren.
 - Gebruik de resultaten van de bestelde onderzoeken naar de kosten en baten van een afschaffing van het statuut samenwonenden voor de vervangings- en bijstandsuitkeringen en maak het noodzakelijk budget vrij om dit daadwerkelijk te doen.
 - Maak op lange termijn werk van een grondige hervorming van alle regelgeving waarin het al dan niet samenwonen een negatieve impact heeft op de financiële situatie van mensen. Gebruik daarbij het recht op een menswaardig bestaan, op bescherming van het gezinsleven, op privacy, op wonen, op gelijke behandeling als streefdoelen en toetsstenen.

Hoofdstuk I - Inkomen

- Ontwikkel en verfijn een set aan complementaire indicatoren om armoede te meten en de doelstellingen in de strijd tegen armoede te monitoren.
 - Betrek verschillende expertises in deze oefening (mensen in armoede, beroepskrachten van terreinorganisaties, academici, data-analysten, medewerkers van instellingen en administraties...)
 - Verbeter de dataverzameling, -uitwisseling en -gebruik op alle beleidsniveaus.
 - Vergeet nooit de mensen, hun verschillende situaties, ervaringen en behoeften, achter de cijfers. Data zijn geen doel op zich.